Kolmikymmenvuotinen sota — ja sudet.

Kertomus poika-ajoiltani.

Kirjoitti

K. A. TAVASTSTJERNA.

Kävin parhaallaan kahtatoista, luin kotiopettajan edessä maalla pohjois-Hämeessä ja valmistauduin suorittamaan pääsötutkintoa latinakouluun seuraavana syksynä. Talveni kului kuitenkin enemmän lumilinnojen rakentamiseen kuin klassillisen opin temppelini perustuksien panemiseen. Niistä on tuskin mitään mieleeni jäänyt. Sitä vastoin on siihen ijäksi päiväksi painunut tapaus, joka kamaluuteensa nähden on ainoa elämässäni ja levittää kauhuansa kaikkiin senaikuisiin muistoihini.

Puolen peninkulman päässä isäni maatilalta oli seurapiirini — kaksi saman mielistä ja saman ikäistä

poikaa. Me tapasimme säännöllisesti toisemme useamman kerran viikossa ja kävimme syksyn pitkän hyvin järjestettyä lakkaamatonta kolmikymmenvuotista sotaa, jonka suuret tappelut ja tärkeät käännekohdat ratkaistiin aina sitä mukaa kuin vierailimme toistemme luona. Olimme juuri siihen aikaan saaneet ruveta lukemaan Topeliuksen „Välskärin kertomuksia“ ja kaikkien meidän synnynnäinen sotilasurhoutemme leimahti ilmituleen siitä mitä olimme lukeneet.

Oli vähän vaikea sopia siitä, kuka saisi sodassamme leikkiä Kustaa Aadolfia. Hänen jaloutensa, hänen voittonsa ja sankarikuolemansa houkuttelivat meitä kaikkia yhtä voimakkaasti, samalla kuin meistä jokainen olisi ollut innostunut suorittamaan hänen suurta isänmaallista tehtävätään.

Kun minä olin voimakkain ja muita yrittelijäämpi, niin anastin minä Kustaa Aadolfin osan yksinomaan itseäni varten — toistaiseksi. Toiset saivat nurpeilla mielin tyytyä siihen, että joutuivat kahden edustamaan kotoolista ylivaltaa. Minä vein voiton, ja historian menon mukaan täytyikin minun viedä voitto heistä, vaikka heitä olikin kaksi. Luulen sitäpaitse, että jo paljas tieto siitä, että esitin kuuluisaa sankarikuningasta, vahvisti voimiani kaksinkertaisesti ja vähensi vastustajieni voimia yhtä paljon, sillä melkein aina minä vaan voitin ja vuodatin urhona kaatuessani punaisimman nenävereni ruokasalin matolle — Lytsenin tantereella — varmasti vakuutettuna siitä, että se tapahtui uskonvapauden pyhää asiata puolustaessa.

Mutta kun alituiset voittoni lopulta kävivät vastapuolueelle kärsimättömiksi, vetosivat he vanhempiemme korkeimpaan tuomioistuimeen ja saivat heidät tekemään sen Salamonin päätöksen, että meidän olisi kunkin vuorollamme esitettävä sankarikuninkaan osaa, ett'ei voitto aina kallistuisi minun puolelleni. Seuraus siitä oli se, että kun minä ensikerran leikin Tillyä, minä tein sen samalla innostuksella kuin olisin leikkinyt Kustaa Aadolfia ja hyökkäsin niin raivosasti ruotsalaisten rintamaa vasten, että Kustaa Aadolfin täytyi täydellisesti tappiolle joutuen

vetää väkensä pöydän alle. Katoolilaiset riemuitsivat, minä aloin uhata historiaa ja oikeutta, ja kolmikymmenvuotisessa sodassa olisi luultavasti käynyt ohrasesti uskonvapauden asialle, ell'ei vanhempien valta taaskin olisi tarttunut ohjaksiin ja hankkinut hyvitystä totuuden ja ruotsalaisten oikealle asialle. Ja täytyihän minunkin myöntää, että menettelyni kokonaan soti järkeä ja kaikkien isänmaallisten historioitsijain kertomuksia vastaan.

Ja niin täytyi siis Kustaa Aadolfin voittaa, vaikka minä olinkin Tillynä ja Pappenheiminä, mutta nämä historian totuudelle tekemäni myönnytykset kostin minä taas hirvittävän verisesti, kun tuli vuoroni polvistua ja pitää rukous ruotsalaisten joukkojen eturivissä ennen Lytsenin tappelun alkamista.

Ylipäänsä olimme me kaikki kolme hyvin jaloja, kun olimme Kustaa Aadolfina ja voitimme, mutta huolimatta omavaltaisesta, häpeällisestä sotaonnestani, silloin kun esiinnyin Tillynä, olin minä kuitenkin ehkä kaikista jaloin, kun tiesin, että voitto oli kotiin vietävä. Sillä minä muistan, että tuon tuostakin ryhdyin jatkamaan kolmikymmenvuotista sotaamme aivan yksinänikin. Kun se ylivoima, joka olisi ollut voitettavanani, silloin tietysti minulta puuttui, niin nimitin kartanokoirani Kastorin liittoutuneiden katoolisten valtain edustajaksi.

Taistelumme Kastorin kanssa olivat tulista tulisemmat. Etuvartijataistelut alkoivat useimmittain keskeltä lattiaa, mutta kun sotataitoni oli hänen sotataitoaan niin paljoa etevämpi ja kun minä samalla aikaa ahdistelin liittoutuneita sekä edestä että takaa, onnistui minun sijoittaa kiivain, ratkaisevin käsikähmä pöydän alle — enimmäkseen kyökin pöydän alle — sillä Kastorilta oli ankarasti kielletty pääsö muihin huoneisin, joissa pehmeät huonekalut, matot ja varsinainen herraskomeus alkoi.

No niin — tottahan on, että minulla taistellessani Kastoria vastaan oli tuntuvana etuna jotenkin navakat nyrkkini, jotka milloin tahansa olisivat voineet auttaa minua vastustajaani voittamaan, mutta minä

katsoin häpeäksi Kustaa Aadolfille käyttää näin epäväkisiä aseita. Mitä minä silloin tein? Tein sen, että keskellä kiihkeintä käsikähmää pistin kädet taskuun ja ahdistelin katoolista sotajoukkoa sen omilla käyttämillään aseilla: — hampailla!

Kun tappelu oli päättynyt, kuningas kaatunut ja kun hänen hevosensa tyhjänä laukkasi rintaman edustalla, ryömivät rohkeat sotajoukot esiin pöydän alta, katoolilainen pudisti nahkaansa ja ruotsalainen syleksi koirankarvoja suustaan.

Voiko ajatella jalompaa taistelua ja yhtäväkisempää aseiden valintaa?

Sillä tavalla jatkui kolmikymmenvuotinen sota sotaonnen vaihdellessa ja sankariosien muuttuessa, ja se oli aina yhtä innostunutta ja kiivasta, käytiinpä sitä sitten pöydän alla Kastorin kanssa tai ruokasalissa naapurin poikain kanssa. Ja kun kahakat olivat olleet oikein veriset, niin houkuttelimme sisartamme suomaan voitolle kunniansa ja soittamaan pianolla *Te Deum* s. o. joku koraalikappale, jonka hän osasi ulkoa.

Varsinkin jululuvalla leimahtivat sotaiset intohimomme kamalaan liekkiin, kun meillä silloin oli tilaisuutta useammin tavata toisiamme. Oltiin jo tammikuun lopussa ja oli ankara pakkaispäivä. Oli minun vuoroni olla Kustaa Aadolfina ja se ei antanut minulle mitään rauhaa. Päivällistä syödessä sain houkutelluksi opettajani seuraamaan minua naapuritaloon, johon häntä muutenkin veti talon nuorimman eillimäinen tytär. Kun aivan vasta olimme siellä käyneet, ei tullut kysymykseenkään, että saisimme hevosen, vaan oli meidän hyvissä ajoin palattava kotiin jalkaisin. Se oli sydämmetöntä meitä kohtaan, mutta minua houkutteli voitto Lytsenin kentällä ja opettajaani hämyhetket ikkunanpielessä, joka minun mielestäni kuitenkin oli arvotonta huvitusta täysikasvuiselle miehelle. Ja niin me lähdimme liikkeelle heti päivällisen jälkeen.

Ei koskaan ole Kustaa Aadolf voittanut loistavampaa voittoa kuin tuona talvi-iltana naapuritalon suuressa, tyhjässä kaikuvassa salissa. Taistelu muuttui ilmieläväksi, liikuttavaksi todellisuudeksi, kun „nuorim-

E. JÄRNEFELT: **Isäntä ja rengit.**

man eillimäinen“ keksi ruveta pianolla soittamaan Suomen ratsuväen kolmikymmenvuotisen sodan marssia juuri mitä ratkaisevimmalla hetkellä, kun ruotsalaisten vasen sivusta horjui ja suomalaiset, Lennart Torstenssonin johtamina, tekivät ihmeitä urhoollisuudellaan. Nuo tutut sävelet saattoivat minut niin täydelliseen, niin perin suomalaiseen raivoon, että voitonriemuissani repäsin käteeni irtonaisen tuolinselustan ja karkasin kurjien liittoutuneiden kimppuun paljain asehin kostaakseni verisesti sankarikuninkaan kuoleman . . .

Voittoni olisikin ollut täydellinen, jos eivät katoolilaiset samassa olisi panneet äänekästä protestia tätä tällaista sotatapaa vastaan. Soitto lakkasi, tuolin selusta väännettiin kädestäni ja *Te Deum*'in asemasta tahdottiin minua taivuttaa häpeälliseen anteeksi pyyntöön. Ei auttanut, että syytin taisteluintoani ja oikeutettua vihaani, joka vaati minua ruotsalaisen armeijan puolesta kostamaan sankarikuninkaan kuolemata. Korkein neuvosto ei ottanut syitäni kuulevaan korvaansa, minä olin menettänyt voittoni ja rikkonut sotasääntöjemme ensimmäistä pykälää vastaan, joka kielsi meidän käyttämästä muita aseita kuin niitä, joilla luonto oli meidät varustanut.

Lytsenin taistelua seurasi ikävä, häiriintynyt mieliala. Taistelun hyökylaineet, jotka koko joululuvan olivat kohoilleet korkeina ja vaarallisina, olivat tänä iltana nousseet ylimmilleen eikä niitä myrskyn laattua ollut enää helppo saada heikkenemään. Mielemme kapinoitsi, viha säihkyi silmistämme. Anteeksi pyyntö tuntui minusta, joka olin ansainnut *Te Deum*'in, häväistykseltä. Kieltäysin sitä tekemästä ja koko tuo hyvin järjestetty kolmikymmenvuotinen sota oli vaarassa muuttua arveluttavaksi, kaikkia sääntöjä halveksivaksi vihollisuudeksi sotaa käypien valtojen välillä. Tähän saakka niin horjumaton sotakuri laukesi ja pienet, mieskohtaiset intohimot alkoivat anastaa etusijan.

Ei edes vehnäskahvit, jotka naisellinen diplomaatti toi nyt melkein pimeään saliin, voinut hillitä ohjattomiksi joutuneita intohimojamme. Loukattu ja kuollut Kustaa Aadolf kavahti ylenkatseellisesti hymyil-

len kaatuneiden urhojensa keskeltä seisaalleen ja koetti, äkkiarvaamatta katoolilaisten kimppuun hyökäten, kostaa heille salin pimeässä nurkassa, jossa taistelu kenenkään huomaamatta ja häiritsemättä taas saattoi alkaa ja jatkua, molempien riitapuolien käyttäessä kynsiään ja hampaitaan. Mutta tällä kertaa oli katoolilaisten ylivoima väkevämpi, tuliko se sitten häilyvästä sotaonnesta vai maltin puutteesta. Kustaa Aadolf sai takkiinsa, niin että paikat paukkui, nutun kaulus repesi, kiukun kyyneleet kihosivat silmiin, ja hän päätti vihaisesti mutta varmasti, ett'ei hän enää koskaan antautuisi otteluun mokomain arvottomain vastustajain kanssa, jotka eivät edes ymmärtäneet ottaa selkäänsä, silloin kun hänen ruotsalaisen majesteettinsa halutti antaa.

Ja hyvästiä heittämättä raastoin minä päällystakkini tampuurin naulasta, hyökkäsin ulos pakkaseen, paiskasin porstuan oven kiinni niin, että koko huone vavahti, ja lähdin kiristetyin hampain, puristetuin nyrkein ja mieli oikeutettua vihaa kuohuen pitkälle paluumatkalle läpi kaikkien talviyön kauhujen.

Ja tämän viimeisen, suuren urotyöni tuli vihdoinkin osoittaa, mikä mies Kustaa Aadolf on ja kuinka kurjat hänen vihollisensa!

Minä riemuitsin mielessäni, kun ajattelin että taistelun pauhinassa olin jättänyt täyden kahvikupin lämpimine vehnäspullineen salin ikkunalle. Niin ylpeästi ja jalosti voin ainoastaan minä, oikea Kustaa Aadolf, käyttäytyä. Mutta ajatuksissani minä näin jo Tillyn ja Vallensteinin kurjien roistojen tavalla karkaavan taistelukentälle jääneen suurenmoisen sotasaaliin kimppuun . . !

Paluumatkani alussa riemuitsin siitä niin, että aivan unhotin ne vaarat ja vastukset, jotka minua odottivat. Hiljainen, totinen talviyö kuului vielä kuin äskeiseen leikkiin, tähdet tuikkivat minulle harmaiden pilvien välistä kehoittavasti ja minä kutsuin ne kaikki suurenmoisen urotyöni todistajiksi. Vielä sittenkin kun olin jo juossut puoli tuntia, huomasin tuskin, että yö oli käsissä; minä vaan ajattelin loistavaa palausret-

keäni ja sitä ylpeää tapaa, millä olin pannut sen toimeen ja pelastanut Ruotsin vanhan maineen. Mutta kun kylmä kaakkoistuuli, joka puhalsi peltoja pitkin ja ajoi vitilunta eteeni maantielle, oli puhaltanut pois ensimmäisen mielihyväni ja jäähdyttänyt kuumimman kiukkuni, alkoi matkan teko tuntua minusta vähän kaamealta. Ylpeyteni minua kuitenkin vielä tuki, kun ajattelin, mitä ne muut tulisivat sanomaan uljuudestani ja mitä minusta ajattelisi opettajani, saatuaan tehdä saman yöllisen retken kuin minäkin. Mutta sekin tunne rupesi horjumaan epävarmuuden ja alkavan pelon tieltä. Todellisuus vaikutti yhä ankarammin, kun muistin, että minun oli yksinäni pimeässä kuljettava puoli peninkulmaa autiota tietä.

Tiesinhän minä kyllä, ett'ei oltu kymmeneen vuoteen nähty susia kotitienoillani, mutta siitä huolimatta tahtoi yhä tulla päähäni ajatus, että ne suurissa laumoissa hiiviskelivät ympärilläni. Kukapa sen niin tarkkaan tiesi, missä ne kuljeksivat eikähän meidän pitäjän ympärillä minun tieteni ollut niin korkeita aitoja, ett'eivät sudet olisi päässeet niiden yli hyppäämään. Kun susia kuului juoksentelevan kaikkialla muualla, mikä esti heitä tulemasta tänne ja vaikkapa juuri tänä iltana. Lumeen peittyneet pellot näyttivät niin autioilta ja peloittavan tyhjiltä, että kyllä olisin voinut keksiä jo kaukaakin jokaisen elävän olennon, joka siellä vaan olisi liikkunut. Mutta tietysti en minä mitään keksinyt. Sillä etäämpänä perällä oli metsän salaperäinen musta raide, ja siellähän ne sudet ja kaikki muut talviyön kauhut piilivät. Siellä väijyivät ne suurissa mustissa ryhmissä valmiina milloin tahansa hyökkäämään esiin ja repimään minut palasiksi. Ja kaikista pahinta oli, että tie vei juuri tuohon kamalaan pimeyteen, joka alkoi vähän matkaa ennen kotiin tuloani. Minun täytyi kulkea metsätietä, joka kesti ainakin neljännestunnin, ennenkun tuli ruokasalin ikkunasta alkaisi ystävällisesti tuikahdella vastaani.

Oli toki pieni pelkurin lohdutus kuitenkin olemassa. Tuli näet mieleeni eräs Topeliuksen lasten satu,

jonka nimi on „Tähden silmä“ ja hädissäni aloin nyt sitä muistella. „Tähden silmässä“ kerrottiin pienestä tytöstä, joka kaukana Lapinmaassa vanhempainsa huolimattomuudesta oli vierinyt ulos pulkasta ja jäänyt hankeen makaamaan. Kun nyt sudet tulivat siihen, niin nuuskivat ne tyttölasta hyvin kohteliaasti eivätkä tehneet hänelle mitään pahaa. Se tapahtui siitä syystä, että he tunsivat nenässään tuoksun hänen viattomuudestaan. Mutta sellaista tuoksua en minä uskaltanut toivoa itsestäni lähteväksi. Ensiksikin olin minä paljoa epäviattomampi kuin „Tähden silmä“ ja toiseksi ei juuri sopinut Kustaa Aadolfille ja hänen urhokkaalle sotajoukolleen, jotka olivat voitokkaalla paluuretkellä yön ja hankien keskessä, turvautua pienten lappalaistyttöjen viattomuuteen, jos sudet näyttäytyivät. Ei, jos vaan sudet tulivat, niin täytyi minun tehdä tehtäväni ja antaa syödä itseni, — muu ei tässä enää näkynyt auttavan.

Aivan vaistomaisesti ja pelosta väristen katsahdin jälelleni nähdäkseni jonkun ajavan tai kävelevän, jonka seurassa voisin kulkea metsän läpi, mutta ei näkynyt risti-sielua silmänkantaman päässä. Pysähdyin kuuntelemaan kulkusten kilinää, mutta hiljaisuus oli niin kammottava, että heti herkesin kuuntelemasta ja lähdin juoksemaan, saadakseni askelieni ja sydämmeni tykytyksen avulla peloittavan hiljaisuuden hetkeksikään vaikenemaan ympärilläni.

Juostuani täyttä karkua kymmenkunnan minuuttia olin aivan lähellä hirvittävää metsän rantaa. Seisahduin, kuulin sydämmeni jyskyttävän ja korvieni humisevan ja koetin koota kaikki voimani tehdäkseni ratkaisevan päätökseni. Ei ollut minulla muuta neuvoa kuin joko syventyä metsään taikka luopuen kaikesta loistavan paluumatkani kunniasta pyörähtää takaisin ja häpeissäni palata vihollisen leiriin. Mutta sinnekin oli nyt kahta vertaa pitempi matka kuin kotiini. Tätä nöyryytystä ajatellessani leimahti Kustaa Aadolfin urheus uuteen tuleen, minä edustin taas samalla hetkellä sekä kuningas Kustaa Aadolfia että Ruotsin armeijaa, ja kun tiesin, että tämä jälkimäinen oli sekä kuoloa

pelkäämätön että lukuisa, hyökkäsin minä huulet yhteen nipistettyinä metsään, mielessäni se epätoivoinen päätös, että, tuli mitä tuli, minä katson ylen kaiken maailman sudet ja yölliset metsän peikot.

Nopein askelin kuljin eteenpäin honkien keskellä ja tein tahallani askeleeni niin keveiksi ja hiljaisiksi kuin suinkin, ollakseni siten susien huomiota herättämättä. Ja saadakseni vieläkin enemmän rohkeutta rintaani alotin laulaa Suomen ratsuväen marssia, tietysti aivan hiljaa, ainoastaan *ajatellen* säveltä siivekkäiden askelieni säestyksenä — kaiken tämän susien tähden.

En voinut saada pois mielestäni sitä tunnetta, että minua takaapäin väijyttiin. Sentähden minä yhtämittaa kiersin pääni jälellepäin. Jokaisen tahtiosan kohdalla heitin sen sotilasmaisesti milloin oikealle milloin vasemmalle, mutta sittenkään ei tuntunut uhkaava vaara takaani katoavan.

Uljas vapaaehtoinen paluumatkani muuttui yhä enemmän hurjaksi paoksi. En tietysti paennut liittoutuneita katoolilaisia, mutta jotain suurta, kaikkialla läsnäolevaa ja näkymätöntä vihamiestä, joka ehkä vaan oli olemassa pahassa omassatunnossani, mutta joka siellä muodostui laumaksi ulvovia, keltasen harmaita susia, mitkä seurasivat minua, veriset kielet riipuksissa ja silmät päässä kamalasti palaen. Kiiruhtaessani juoksumarssia eteenpäin ja hiljaa hyräellessäni uljasta sotasäveltä alkoi näet omatuntoni minua yhtäkkiä ahdistaa, moittien minua suurenmoisesta peräytymisestäni ja näyttäen minulle käytökseni aivan uudessa, vähemmän edullisessa valossa.

Ei ollut minulla kuitenkaan aikaa torjua näitä tunteita, sillä sudet olivat tulevinaan yhä lähemmä kintereilleni, huohottavan aivan selkäni takana ja uhkaavan joka hetki tarttua kiinni vartioimattomaan paikkaan. Nyt ne olivat jo niin likellä, että kerta hyppäyksellä olisivat voineet saada niskastani kiinni.

Mutta juuri silloinpa loppui metsäkin ja minä pääsin avonaiselle paikalle lähelle kotiani. Tuli ruokasalin ikkunasta valaisi lunta pitkälti ja laajalti, mutta

samalla valaisi se suoraan eteeni ne vihollisetkin, jotka äsken olin luullut karkaavan kimppuuni takaapäin.

Seisahduin ja kävin siinä silmänräpäyksessä jäykylmäksi, vaikka otsani oli niin hiessä, että se tarttui hattuuni kiinni. Minusta näytti tulen epämääräisessä valossa siltä kuin kolme, sanoo kolme, tummaa olentoa olisi tuossa kierrellyt, tehnyt kummia hyppäyksiä jonkun esineen ympärillä ja niinkuin ne sitten vähä väliä olisivat kohottaneet päätään jotain kuunnellakseen. Olin heitä tarpeeksi lähellä aivan hyvin erottaakseni kaikki heidän merkilliset liikkeensä.

Minun ja susien välillä oli, ainoastaan vähän matkaa tiepuolesta, jotenkin korkea pisteaita. Vaaran alainen asemani selvisi minulle tuossa tuokiossa ja kun minä käsitin, että aita tuli olemaan pelastukseni, juoksin arvelematta sitä vastaan läpi lumihangen, joka kohosi vyötäisteni kohdalle. Mutta kiireessäni en ollut tullut maantien ojaa lukuun ottaneeksi. Jouduttuani puolimatkaan pelastavasta aidasta upposin hankeen kaulaani myöten. Päätäni huimasi, olin varma siitä, että hukka minut oli perivä.

Luulin jo, että pelkän pelon tähden henkeni heittäisin. Vereni lakkasivat liikkumasta, sydän ei tykyttänyt ja minusta tuntui yhtä turvattomalta kuin tuntuu unessa, silloin kun täytyy päästää irti ja luulee putoavansa pohjattomaan kuiluun. Valitettavasti toinnuin kuitenkin hetikohta, ajatukseni olivat selvemmät ja päättämiskykyni varmempi kuin koskaan ennen, mutta mitä minä niillä kaikilla tein, kun en kyennyt kämpimään ojasta ylös! Pehmyt lumi esti saamasta jalansijaa, vaikka kuinkakin olisin kimpuroinut, en päässyt eteen enkä taakse ja olisi tarvittu vähintäinkin minuutti aikaa, ennenkun olisin saanut puhkaistuksi hangen aitaan saakka. Mutta milloin tahansa saattoivat sudet haistaa läsnäoloni!

Olin kyllä uponnut hankeen niin syvälle, että ainoastaan pää ja toinen käsi ulottuivat hangen yli, mutta minä laskin mielessäni, että sudet kyllä olivat saattaneet kuulla äskeisen tiukan hyppäykseni. Niillä on tarkat korvat ja kun minä tässä vielä liikun ja

vuohkaan, niin on minun mahdotonta olla heidän huomiotaan herättämättä. Ja tämä vähäinen toivo rinnassani taistelin vimmatusti ylös tullakseni, samalla kuin kaikellaiset pelastustuumat temmeltivät aivoissani.

Kun olisin edes ollut niin lähellä aitaa, että olisin saanut taitetuksi seipään aseeksi, niin olisin jo hiukan rauhallisemmin voinut katsoa tulevaisuutta silmiin. — Mutta nyt yletin kädelläni vaan parahiksi niin pitkälle, että huomasin mahdottomaksi mitenkään puolustautua.

Ei ollut tietysti ajattelemistakaan, että olisin voinut pelastua pakenemalla. Huutaisinko? Mutta sehän olisi sama kuin jos kutsumalla kutsuisin sudet luokseni. Piilottautuisinko? Hangen alle! Niin, se ehkä onnistuisi!

Mutta juuri kuin aijon kumartua, kuulen pitkiä, tassuttelevia hyppäyksiä toisella puolen aidan, näen rakojen läpi mustan, karvaisen olennon ja kuulen jo ensimmäisen suden läähätyksen. Samassa erotan toisetkin, jotka pitkissä laukoissa tulla loikkivat minua kohti lumista peltoa pitkin.

En tiedä, mistä saan voimani, mutta tuossa tuokiossa olen päässyt ylös ojasta aidan luo, reväissyt seipään aseeksi ja seison nyt siinä valmiina vihollisiani vastaan ottamassa. Olen jo laatinut puolustussuunnitelmanikin. Aijon kiivetä aidan selälle ja sitä myöten koettaa päästä pihaan. Ja kun vaara nyt on ohitse, niin olen jo siihen määrin rohkaissut mieleni, ett'en muista huutaa apuakaan, vaikka ääneni varmaankin olisi kuulunut pihaan.

Etumaisin susi pysähtyy hetkeksi ja tuumii hiukan, kuullessaan seipään katkeavan, mutta kohta sen jälkeen se kuitenkin ottaa päättäväisen laukan luokseni ja katselee minua aidan raosta verenhimoisine silmineen, rumat korvat pörhällään ja suu selällään. Hämärässä näen sen verran, että se on harmaan keltanen, täplikäs, suuren koiran kokoinen elukka. Sen takana huohottavat jo toisetkin ja lähenevät lähenemistään. Aijon juuri ruveta kiipeämään aidan selälle, kun etumaisin loikkaa sen yli ja on vaan vähän matkaa minusta samalla puolen aidan. Nyt en uskallakaan enää

kääntää sille selkääni enkä kiivetä aidalle, vaan täytyy minun puristaa seivästäni yhä tiukemmin, painaa selkä aitaan kiinni ja olla valmiina myymään henkeni niin kalliista kuin suinkin.

Taas tunnen olevani Kustaa Aadolf, mutta tällä kertaa on taistelu täyttä totta ja sankarikuolema ihan silmieni edessä. Ja niin minä isken, minkä kädestäni suinkin lähtee, seipäälläni hirviötä, en tietysti osu, mutta näen mielihyväkseni, että se kunnioittaen peräytyy. En enää pelkää vähääkään, olen koko sielullani innostunut uuteen, totiseen otteluun, olen nyt oikea „hakkapeliitta“, nostan taas miekkani iskuun ja valmistaudun uuteen hyökkäykseen. Ja taas natisee aita, — ja se on toinen susi, joka loikkaa sen yli ja seisattuu toverinsa viereen. Ne tuijottavat ahnaasti minuun, veriset kielet roikkuvat niiden kidasta, mutta silmät eivät kuitenkaan pala niin kamalasti kuin olen nähnyt niiden kuvakirjoissa palavan autioilla aroilla. Siinähän ne seisovat aivan hiljaa ja pitävät sotaneuvottelua, eivätkä näy vielä olevan oikein taipuvaisia käymään kimppuuni. Silloin välähtää kuin salaman iskemänä päähäni, että minä ehkä sittenkin tuoksun „Tähden silmän“ viattomuuden salaperäistä tuoksua, koska sudet eivät näy käyvänkään kimppuuni. Ja minä koetan kaikin voimin kiiluttaa silmiäni yhä enemmän vakuuttaakseni heille, että todellakin olen samaa sukua kuin „Tähden silmä“, samalla kuin tekeydyn niin viattomaksi ja siveäksi kuin jos minun olisi pyytäminen äidiltä anteeksi jotain pahantekoani, ennenkun voin rauhallisesti nukkua. Tekisipä miltei mieleni taputtaa ja sivellä noita petoja ja houkutella heitä hyväillen luokseni.

Vaan silloin loikkaa kolmas susi aidan yli aivan minun kohdaltani. Minä unohdan „Tähden silmä“-politiikkani vaaran uhatessa ja isken kaikin voimin seipäälläni hirviön niskaa kohden, mutta en osu sitä muuta kuin takajalkaan. Sudelta pääsee mitä surkein älähdys, joka on niin Kastorin älähdyksen kaltainen, silloin kun se saa taistella Tillynä, että minulta hämmästyksestä putoaa seiväs käsistäni ja minä huudahdan:

„Kastor!“

P. HALONEN: **Tukkimiehiä nuotiolla.**

Susi heiluttaa häpeissään ja ystävällisesti häntäänsä, aivan niinkuin koira, joka on saanut selkäänsä. Samassa laukkaavat kaikki kolme sutta, haukkuen kuin koirat, maantietä pitkin yksinäistä matkamiestä vastaan, jonka musta varjo erottuu lunta vasten metsätiellä.

„Hyi — Kastor! Ett'et häpeä haukkumasta talon väkeä!“ kuulen minä kotiopettajani äänen sanovan.

Seipääni putoo kädestäni hankeen. Onnistun nyt paremmin pääsemään ojan yli ja kiiruhdan valkeana kuin lumiukko pihaan. Pihalla seisoo vieras kuomireki ja kyökissä saan tietää, että metsäherra on tullut meille vieraaksi ja aikoo olla yötäkin.

„Onko sillä koiria mukanaan?“

„On toki kaksikin! Oli juuri äsken täällä kyökissä pyytämässä niille ruokaa“.

Taisteluni susien kanssa tuli kaikkien tiedoksi kotiopettajan kautta, jolle en malttanut olla salaisuuttani kertomasta. Siihen loppui kolmikymmenvuotinen sotakin. Kustaa Aadolfin sankarisielu pääsi rauhaan, samoin Tilly, Pappenheim ja Vallenstein. Mutta naapurin poikain kanssa elin kuitenkin sotajalalla aina pääsiäiseen saakka. Kastori nilkutti toista takastaan vielä muutamia päiviä suuren susikahakkamme jälkeen, mutta minä koetin lohduttaa ja lepyttää häntä kaikellaisilla makupaloilla, joita ruokapöydästä salaa kannoin hänen koppiinsa.

Joka toinen yö läpi koko talven näin unta, että olin olevinani „Tähden silmä“, joka makaa kinoksessa selällään ja antaa susien nuuskia itseään, mutta pelastuu joka kerta, kun tuoksuttaa itsestään viattomuutta ja kiiluttaa silmiään.

Suomen kevätkäköselle.

Kultasuuna suloisena
Kukut kuusissamme,
Laulajana laatuisena
Laulat laaksoissamme!
Eloon uuteen elähytät
Luonnon luotuinensa,
Isänmaamme innostutat
Toivoon, toimehensa!

Talven hanget hälventyvät
Kuullen kukuntasi,
Puut ja pensaat lehdistyvät
Lempilauluistasi;
Tuskin armas aurinkoinen
Silmäns' ummistaapi
Silloin kun sun suloäänes
Öinkin kuulla saapi.

Voimin uusin aurahansa
Peltomieskin ryhtyy,
Kukuntas kun aallon kanssa
Kevätlauluks' yhtyy,
Säestyksen säveliisi
Kantaa karjan kellot,
Tuulen kanssa kaunihisti
Tanssii viljapellot!

Kukuntasi kuohuttaapi
Innon nuorukaisen,
Miettäväksi muodostaapi
Immen armahaisen,
Joka rintaan rakkautta
Isänmaahan luopi,
Kestävyyttä, kuntoisuutta
Kansallemme tuopi.

Mutta toki toisinansa
Takatalvi sulta
Tahtoo viedä viimallansa
Äänen, käkikulta!
Katehena kaataa, sortaa,
Ettet kukahdella
Saisi Suomen suloksi ja
Kansaa innostella.

Vaan jos myrsky mylviväinen
Laulus lannistaapi,
Kevät halla jäykkä, jäinen
Pakoon sun jos saapi
Korkealta keinumasta
Puista rantalehdon,
Lennät salomaille, siellä
Tyynen löydät kehdon.

Siellä saloin siimehessä,
Varjoss' vaarojemme
Kuiskit illan tyynehissä
Kesää kansallemme,
Kerrot kuinka ennenkin jo
Halla täällä koitti
Laulun tou'ot lannistella,
Mutta valo voitti.

Myöskin kerrot kuinka aina
Esi-isät ennen
Taistelivat tarmokkaina
Kuolohonkin mennen
Eestä valon, vapauden,
Eestä isänmaamme; —
Myös me tälle armahalle
Kaikki uhratkaamme! —

Kukahdukses kuullessansa
Päänsä paljastaapi
hartahana korven kansa,
Vannoin vakuuttaapi:
Aina, sulo Suomen käkö
Ääntäs kuultelemme,
Kaikin toimin, kaikin voimin
Sua suojelemme!

K. Klln.

Juhana Vilhelm Snellman

ja hänen isänsä.

On usein lausuttu, että mainioilla miehillä on ollut mainioita äitejä, ja esimerkit siitä ovat todella liiaksi monilukuiset, että voisi sanoa tätä väitettä kokonaan perättömäksi. Harvemmat ovat ne tapaukset, joissa selvästi saattaa huomata suuren miehen perineen isältään ne ominaisuudet, jotka ovat luoneet hänen suuruutensa; mutta onhan siitäkin useita esimerkkejä. Oman maamme suurista miehistä saattaa erittäin mainita yhden, Juhana Vilhelm Snellmanin, esimerkkinä jälkimmäiseen luokkaan kuuluvista. Itse hän myönsi, että hänen oli kiittäminen isäänsä, ei ainoastaan elämän lahjasta, vaan myös siitä, jota hän piti henkisen olemuksensa parhaimpana osana, sammumattomasta totuuden ja tiedonhalustaan. Missä määrin tässä oli olemassa perinnöllisyyttä nykyaikaisessa darviinilaisessa merkityksessä, isästä poikaan mennyttä „psykofyysillistä“ organisatsioonia, jätettäköön sikseen. Snellman itse ei katsonut asiaa tältä kannalta, vaan hän näki isässään sen, joka oppinsa ja esimerkkinsä kautta ratkaisevasti oli vaikuttanut hänen omaan henkiseen kehi-

tykseensä. Eikä saata epäillä, että senkaltaista vaikutusta todella on ollut ja että se on ollut hyvin tuntuva.

Tämän isän, Christian Henrik Snellmanin nimeä historiassamme epäilemättä tullaan säilyttämään ainoastaan pojan yhteydessä; mutta hän itse oli sangen merkillinen mies. Hän oli merikapteeni ammatiltaan, mutta hänen sivistyksensä oli melkoista suurempi kuin tässä säädyssä olevien tavallisesti on. Nuoruudessaan hän oli omalta isältänsä, Piippolan kappalaiselta Gerhard Snellmanilta saanut hyvän opetuksen, erittäinkin latinassa, niin että hän, kuten Saara Vacklin kertoo kirjassaan „Satanen Muistelmia Pohjanmaalta“, merimatkoillaan tapasi lukea Suetoniusta ynnä muita roomalaisia kirjailijoita alkukielellä.

Käytyään Oulun koulun hän tuli ylioppilaaksi Upsalassa 1796, jossa tähän aikaan useat muutkin pohjalaiset opiskelivat, esim. etevä runoilijanalku *Mikael Choræus*. Tunnettu on, että Pohjanmaan kaupungit siihen aikaan olivat paljoa likemmässä yhteydessä Ruotsinmaan kuin Etelä-Suomen kanssa, ja tämä selvittää, että niin moni Pohjanmaan poika harjoitti opintojaan Upsalassa eikä Turussa. Upsalassa Christian H. Snellman m. m. opiskeli filosofiiaa; hän näet kuunteli professori *Daniel Boëthiusta*, jonka etevän opettajan kautta Kantin filosofiian tutkiminen Ruotsissa sai alkunsa. Christian Snellmanissa täten herännyt halu filosofiiaan jäi pysyväiseksi, vaikka hänen akateeminen uransa pian päättyi. Omituista kyllä hän, näet, puhtaasti teoreettisten harrastustensa ohessa tunsi vastustamattoman halun merimiehen ammattiin, ja isänsä myönnytyksellä hän rupesi tutkimaan tätä sekä suoritti Tukholmassa loistavan perämies- ja laivuritutkinnon. Sen jälkeen hän monta vuotta kuljetti Kokkolan kauppanimen Kynt-

zellin laivoja ja näkyy olleen ammatissaan taitava, päättäen siitä että hän ei koskaan kärsinyt suurempaa haaksirikkoa. V:na 1803 hän meni naimisiin oululaisen kauppiaan tyttären *Maria Magdalena Röringin* kanssa ja muutti samana vuonna Tukholmaan asumaan. Pienessä, ullakkokamarilla varustetussa, Itägöötan- ja Tervahovi-katujen kulmassa olevassa puutalossa Södermalmilla, joka vielä on pystyssä (tai ainakin v. 1891 oli olemassa), asuivat vastanaineet, ja täällä heille syntyi monta lasta. Mutta toinen niistä, poika Juhana Vilhelm, traditsioonin mukaan ei syntynyt täällä, vaan Kokkolasta kotoisin olevalla „Patience"-laivalla, tämän ollessa ankkurissa Tukholman satamassa — siis, tarkkaan sanoen, suomalaisella alueella.

Kun Suomi erotettiin Ruotsista, syntyi vanhemmissa kysymys, kumpaanko maahan he todella kuuluivat. Rakkaus vanhaan kotiseutuun heissä heräsi uuteen eloon ja he muuttivat v. 1813 Kokkolaan. Täällä rouva Snellman kuoli jo seuraavana vuonna. Kun poika Juhana Vilhelm eli „Janne", joksi häntä kotona kutsuttiin, *) äidin kuollessa oli vaan kahdeksanvuotias, päättyi siten aikaiseen hänen vaikutuksensa pojan kasvatukseen. Vielä tallella oleva pesänkirjoitus osottaa, että perhe tähän aikaan eli tosin yksinkertaisissa, mutta ei varsinaisesti köyhissä oloissa, sillä pesässä näkyy olleen, paitse tarvittavia talontavaroita, vielä lisäksi vähäsen puhdasta säästöä ja muualle sijotettuja saatavia. Juhana Vilhelm Snellman ei siis ole elänyt ensi

*) Snellmanin myöhempinä ikävuosina ylioppilaat ja tuttavat laululla ja vieraissakäynnillä kunnioittivat *Vilhelmin* päivää, luultavasti siitä syystä, että se sattui lukukauden aikaan, mutta tätä nimeä eivät hänen omaisensa käyttäneet.

vuosiaan puutteessa, jos kohtakaan ei rikkaudessa ja ylellisyydessä.

Kapteeni Snellman yhä edeskinpäin kuljetti laivoja, mutta osti sen ohessa v. 1820 talon Alahärmässä lähellä Uutta-Kaarlepyytä, ja meni uusiin naimisiin *Katarina Sofia Ahlan* kanssa, joka oli hoitanut hänen talouttansa.

Ne, jotka ovat tunteneet kapteeni Snellmanin, sanovat häntä älykkääksi ja tiedokkaaksi mieheksi, jolla oli „korkealle pyrkivä henki". Niistä, jotka vielä häntä hyvin muistavat, on runoilija S. Topelius yksi; tämän isä, vanhempi S. Topelius, piirilääkäri ja Lönnrotin edelläkävijä runonkeräyksessä, oli kapteeni Snellmanin tuttavia ja ystäviä, ja nuorella Sakarilla oli siis usein tilaisuutta nähdä häntä. Kapteeni Snellman oli tällöin, runoilijan kertomuksen mukaan, „usein kunnioittanut nuorta ylioppilasta filosoofisilla esityksillä, joita tämä aivan vähän ymmärsi". Kapteeni Snellman oli hyvä puhuja ja, mikä meillä Pohjolassa on harvinainen lahja, osasi puhua kauvan ja hyvin valmistaumattakin. Uuden-Kaarlepyyn seurapiireissä oli tapana koettaa hänen voimiaan tässä suhteessa, kun näet ehdotettiin joku aine, milt'eipä mikä hyvänsä, josta Snellman sitten suoraa päätä lasketteli pitkän esitelmän.

Uskonnonfilosofiiaa etupäässä kapteeni Snellman harrasti ja hän yhä syvemmälti antausi tutkimaan kuuluisan henkienmanaajan Svedenborgin teosoofisia kirjoituksia. Hän rakensi itse uskonnollis-filosoofisen systeemin, jonka perusteena oli Svedenborgin „korrespondenssi-oppi", että kaikki esineet luonnollisessa maailmassa vastaavat henkimaailmassa oleviin esineihin. Nämät uskonnollis-filosoofiset mietteensä Snellman esitti kirjassa, joka ei ole painettu, mutta joka käsikirjoi-

tuksena on saavuttanut jonkunmoista mainetta „Härmän-katkismuksen“ nimellä. Erään Janne pojalle kirjotetun kirjeen mukaan kapteeni Snellman laati kirjansa oikeastaan tytärtänsä Mariaa varten, kun tämän v. 1829 piti käydä rippikoulunsa. „Minä olen“, hän sanoo, „huvikseni kirjoittanut katkismuksen hänelle, mutta sen mukaan ei kukaan pappi ole kysyvä“.

Keskustelut tänkaltaisen isän kanssa ne Juhana Vilhelm Snellmanissa, kuten hän itse monesti on myöntänyt, ensiksi herättivät halun filosoofisiin miettimisiin. Jo aikaisin näkyy erittäin kiinteä ja tuttavallinen väli syntyneen isän ja pojan välillä; tässä pojassaan isä havaitsi sitä, jota ei muussa ympäristossään tavannut, nimittäin henkilön, joka täysin hänet ymmärsi. J. V. Snellmanin jälkeenjättämissä papereissa on kellastunut käsikirjoitus, joka ilmaisee aivan nuoren miehen käsialaa ja jonka päällekirjoituksena on „Theosophie, verlden och menniskjan“ (Teosofiia, maailma ja ihminen) ja takapuolella on merkittynä „minnen af studentstudier“ (ylioppilas-opintojen muistoja). Se on luultavasti J. V. Snellmanin ensi ylioppilasajalta ja sisältää uskonnollis-filosoofisia muistiinpanoja, joissa ilmeisesti huomaa isän hyväksymiä svedenborgilaisia aatteita, kun sitä vastaan ei näe jälkeäkään siitä filosoofisesta systeemistä, jonka Snellman myöhemmin hyväksyi elämänvakuutuksenaan, nim. Hegelin. Näissä muistiinpanoissa m. m. sanotaan: „Kaikki minussa ja ulkopuolella minua on pelkkiä Hieroglyfejä voimasta, joka on minun kaltaiseni ... koska se minulle ilmaisee järjellisesti tuntevan olennon läsnäoloa ja saattaa minun aavistamaan yhteyttä tämän olennon kanssa. Minä puhelen tuon Äärettömän kanssa luonnon ja maailmanhistorian kautta. Jokaisella ihmissielun tilalla on vas-

tineensa ruumiillisessa luonnossa, jonka kautta se merkitään. Vilkasta toimintaa me kutsumme tuleksi, aika on vuolas virta, joka juoksee edelleen. Ikuisuus on ympyrä, Yösydän kätkee salaisuuden ja Totuus on auringossa. Alanpa uskoa, että ihmissielun vastainenkin kohtalo edeltäpäin on julistettuna fyysillisen luomisen salaisessa Oraakkeli-lauseessa. Jokahinen uusi kevät, joka kasvattaa nuoren taimen maan povesta, antaa minulle selityksen kuoleman himmeästä arvotuksesta ja haihduttaa painavan murheeni ikuisesta unesta".

Ylioppilasajallaan Snellman oleskeli v. 1825 ja 1826 kotiopettajana Kokkolassa ja oli silloin luultavasti joskus tilaisuudessa tapaamaan isäänsä. Alussa vuotta 1827 hän palasi Turkuun, ja oli nyt tehnyt päätöksen luopua papinuralta, jolle ensi alusta oli aikonut, ja sen sijaan opiskella maisterinarvoa varten. Isä ja poika sen jälkeen eivät usein tavanneet toisiaan persoonallisesti, mutta ahkera kirjevaihto ylläpiti heidän kesken henkisen yhteyden. Poika tekee isälleen selon tulevaisuuden tuumistaan ja filosoofisista harrastuksistaan ja lähettää hänelle kirjoja tai otteita sellaisista, joiden hän luulee miellyttävän isää. Tämä puolestaan osanotolla seuraa poikansa kehitystä eikä säästä hyvää-tarkottavia neuvoja ja varotuksia. Sittekun poika oli ryhtynyt Hegelin filosofiian tutkimiseen, johon apulais-opettaja, sittemmin professori J. J. Tengström oli kiinnittänyt hänen huomionsa, ei isä aluksi oikein ollut mielissään pojan „negatiivisesta suunnasta", joksi hän sitä kutsui, ja koetti sitä vastaan puolustaa omaa lämpimämpää, haaveellisempaa filosofeeraamistapaansa. Juhana Vilhelm näkyy tähän aikaan kuvailleen vastaisen elämäntehtävänsä vapaan kirjailijan ja

tiedemiehen työksi. Isä, joka jonkinmoisella huolella oli havainnut pojan peri-idealistin tavoin halveksivan elämänuria, jotka varmemmin veisivät vankkaan taloudelliseen asemaan, kirjoittaa tästä 28 p. marrask. 1828: „mielipiteesi *vitae genus*'ista *) näyttää minusta olevan kuin perhosen ja luonnonihmisen . . . sinun täytyy koettaa tulla hyödylliseksi osaksi rengassarjassa". Hän lopettaa: „laita pian minulle ilahuttava tieto siitä, kuinka olet päässyt lähemmäksi oppi-arvoasi ja, jos mahdollista, elävämpään käsitykseen ihmisestä ja maailmasta". Sittekun poika lähemmin oli selvittänyt mietteitään myöskin, kuten näyttää, **) yhteiskunnallisessa ja valtiollisessa suhteessa, kirjoittaa isä: „Sinun mielipiteesi ja ajatuksesi ilahuttavat minua ja tahdon vaan anoa siunausta sinulle kaiken hyvän Herralta. Yhtä vaan toivoisin, että harjottaisit itseäsi saarnamieheksi, sillä todellinen filosoofi on Jumalan palvelija. Sonnusta itsesi kärsivällisyydellä ja heitä ajoissa itsekäs kunnianhalusi, sillä" (lisätään puolittain ivallisesti) „tässä maassa tulot ovat viran arvon määrääjinä ja todellinen kansalaistunne on kiellettyä tavaraa. Emmekähän olekaan kansa tai kansakunta, vaan jonkinlaista kokoonpanoa". †)

Huhtik. 29 p. 1830 kapteeni Snellman kirjotti tyttärensä Marian äsken sattuneen kuoleman johdosta: „Maria on nyt muuttanut johonkin korkeampaan tilaan, jota filosofiiaa opiskelevat otaksuvat, mutta josta eivät koskaan saa täyttä varmuutta; mutta me, jotka Härmässä filosofeeraamme jumalallinen ilmestys kädes-

*) Toiminta-ala.

**) Valitettavasti J. V. Snellmanin kirjeet hänen isälleen eivät ole säilyneet.

†) „Vi äro ock icke folk eller nation utan Composition."

sämme, tiedämme hänen tehneen hyvät vaihtokaupat, me vuodatamme ilonkyyneliä talonpoikais-uskon mukaan". Samassa kirjeessä sanotaan: „halusi filosoofisiin opintoihin miellyttää minua. Se tekee ainakin yhtä hyvää virkaa kuin pumpuli heikoille korville, ett'ei kylmä viima niitä pääse tuiki tärvelemään. Niin on myöskin puhtaan järjen havainto varjeluskeino pahan periaatetta vastaan, ett'ei tämä pääse vuodattamaan kuolettavaa myrkkyään kaikkiin sielun elimiin". Marraskuun 28 p. 1834 sanotaan: „olenko pian saava nähdä jotain ihmiskuntaa hyödyttävää tulosta filosofeeraamisestasi?... Jos huomaat *momenta lucida*" (valohetkiä) „alkavan tulla, niin kirjota heti ajatukset paperille, sillä muuten ne haihtuvat muistista kuin uni; minä kipeästi olen katunut sellaista huolimattomuutta". Huhtik. 5 p. 1835 hän sanoo lukeneensa pojan lähettämiä filosoofisia kirjotuksia Steffensiltä, Schubertilta, Eschenmayerilta; viimemainittua hän erittäin suurella mielihyvällä oli lukenut, sillä „sehän on Härmän-katkismus kokonaisenaan". Samana vuonna myöhemmin hän kiittää poikaa siitä, että oli lähettänyt latinaisen dosentinväitöksensä „Dissertatio absolutismum systematis Hegeliani defensura" (väitöskirja, jossa puolustetaan absoluutisen käsitystä Hegelin systeemissä), jota hän sanoo „ymmärtäneensä jotenkin hyvin".

Vaikka molempain filosoofiset mielipiteet yhä enemmin erisivät toisistaan, ei tämä kuitenkaan häirinnyt hyvää keskinäistä suhdetta. Sitä m. m. todistavat ne kauniit omistussanat, joilla Juhana Vilhelm Snellman alotti ensimmäisen ruotsiksi julkaisemansa suuremman teoksen „Koe logiikan esittämiseen", 1837, ja jotka ovat hänen sydämmelleen kunniaksi. Ne kuu-

luvat: „Kunnioitetulle isälleni, kapteeni *Christian Henrik Snellmanille*. Ota vastaan, armahin isä, isällisellä suopeudella tämä pieni näyte pojan kunnioituksesta ja rakkaudesta. Tosin olin toivonut voivani antaa sinulle arvokkaampaa — sinulle, jota minun on kiittäminen ei ainoastaan elämän lahjasta, vaan myös henkisen olemukseni paremmasta osasta; mutta kylläksi vanhana huomaamaan kuinka toiveiden luhistuessa ja itseeniluottamuksen haihtuessa vuodet nopein siivin lentävät, valtasi minut ajatus, että sinut, armahin isä, tai kenties minut itseni kutsuttaisiin Iankaikkisen Isän asuntoihin, ennenkun olin saanut nauttia tätä toivottua riemua. Tehköön sinut leppeämmäksi ajan ajattelemattomuutta ja itsekkyyttä kohtaan totinen harrastukseni siinä opissa, jota olen koettanut esittää, vaikka se ei voi järkyttää koko ihmisiän kestäneisiin tutkimuksiin ja monipuoliseen kokemukseen perustuvaa maailmankatsantoasi; ja olkoon tämä kokeeni sinulle todistus siitä, että palava rakkautesi Totuuteen ja Oikeaan ei ole ollut tykkänään hukkaan mennyt esimerkki kunnioittavalle pojallesi“.

Mutta muullakin tapaa kuin sanoin J. V. Snellman tuli tilaisuuteen osottamaan kiitollisuuttaan sille isälle, joka myöskin oli ollut hänen ensimmäinen oppiisänsä. Tämä oli, niinkuin jo mainittiin, ostanut Palo nimisen talon, viettääkseensä siellä vanhuutensa päivät. Kenties hän merimatkoiltaan, jotka jatkuivat aina vuoteen 1834, ei saanut kylläksi aikaa hoitamaan maanviljelystä, kenties hänellä ei myöskään ollut taipumusta siihen, yhtä kaikki, hänen taloudellinen asemansa huononi huononemistaan. Siihen osittain kadotkin olivat syynä. Erittäin 1832 vuoden kato, joka tylysti kouristi suuren osan maatamme, hävitti Palos-

sakin viljankasvun. Myös 1834 oli huono vuosi. Köyhyys ja kurjuus oli Pohjanmaalla yleinen, ja kapteeni Snellman siitä haikeasti valittaa kirjeissä pojalleen. Ukon tuli viimein pakko myydä Palonsa velkojen suorittamiseksi ja muuttaa vähäiseen, talon maalla olevaan Kivelän torppaan, mutta siitä ei tila selvinnyt, sillä ostosumman suorittamisessa kohtasi monet vastukset. Näissä taloudellisissa huolissa häntä tehokkaasti auttoi poikansa Juhana Vilhelm. Jo dosenttina olo-ajallaan, kun hänen oma asemansa ei ollut läheskään taattu, koetti tämä voimainsa mukaan auttaa isäänsä, ja päästyään rehtoriksi Kuopioon 1843 apu kävi tehoisammaksi. Tuntuvaa apua ukko sai myös vävyltään Otto v. Esseniltä, joka oli Kepuan sahan omistaja Uuden-Kaarlepyyn pitäjässä, ja tämän vaimolta, tyttäreltänsä Anna Kristiinalta. Heidän luonansa hän usein oleskeli viimeisinä vuosinaan.

Kun Palo myytiin v. 1841 oli Juhana Vilhelm vielä suurella ulkomaanmatkallaan. Hän palasi kotimaahansa lopulla vuotta 1842 saavutettuaan kirjailijamaineen teoksillaan, jotka olivat herättäneet huomiota sekä Ruotsissa että Saksassa. Kotimaassa ystävät koettivat saada hänelle paikan yliopistossa, mutta vastaiseksi ilman menestystä, koska häntä hallituspiireissä auttamattomasti pidettiin vaarallisena „alttarin ja valtaistuimen“ hävittäjänä. Hänen ystävänsä Carl August Hagberg (Shakespearen tunnettu kääntäjä) ja useat muut Ruotsissa kehottivat häntä hakemaan avonaista filosofiian professorinvirkaa Lundissa, mutta Snellman ei voinut tehdä ratkaisevaa päätöstä. Sen sijaan hän haki ja sai rehtorinviran Kuopion ylemmässä alkeiskoulussa.

Isä, joka ylpeydellä oli nähnyt pojan kasvavaa mainetta, ilmaisee ilonsa tämän kotiintulosta kirjeessä

25 p:ltä kesäkuuta 1843: „Iloni oli suuri, kun palasit Suomeen ja kirjotit samana kuukautena; mutta viimeinen lupauksesi, käydä kaikissa tapauksissa luonamme V. D.*), antoi minulle uutta voimaa elämään siihen päivään. Jo aikoja sitte minulla olisi ollut ilo sinulle ilmottaa kiitollisuuteni Kaikkivaltiasta kohtaan, joka niin isällisesti on kohtaloasi johtanut ja antanut minulle riemun hetkiä, kun vähän väliin olen nähnyt sinun edistyneen pyrinnöissäsi". Liikuttavalla tavalla ukko lausuu tyytyväisyytensä kohtaloon, joka nyt pakotti hänen viettämään vanhuutensa päivät vähissä oloissa. „Nyt istun Kivelässä, hyvin kalustetussa tilavassa tuvassa kamarineen ... tupakantulta pesässä ja kotikasvuista tupakkaa laatikossa, minulta ei puutu mitään, ja jos puute ahdistaa, niin sen haihduttaa iloinen ajatus ja *pull hard* **) ... Häpeällistä on ja tulee olemaan, jos kauvan jäät rehtoriksi tai jos heität isänmaan. Piispa Melartin vakuutti minulle Kokkolassa, että olet sarvesi katkaissut etkä enään tahdo lähteä pukkisille nurkkamestarien kanssa †) ... Rakas Janne, älä sure ett'ei sinulla kotia ole, onhan meillä osa jumaluuden kodista ... yhdentekeväähän, missä oleksitaan, kunhan vaan tehdään hyötyä.

Vuoden 1840 vaiheilla savolainen herännäisyys levisi Pohjanmaalle, jossa se valtasi nuoret ja vanhat, ylhäiset ja alhaiset. Muiden muassa kapteeni Snellmanin vävy ja tämän puoliso sen hyväksyivät. Ukko, joka jo ennestään oli elänyt aatemaailmassa, joka jotenkin oli erottanut hänet ympäristöstään, tuli

*) Volente Deo = jos Jumala tahtoo.

**) Englantilainen puheenparsi: „souda vinhasti".

†) Tarkottaa Snellmanin riitaa muutamia vuosia aikaisemmin yliopiston konsistoorin kanssa.

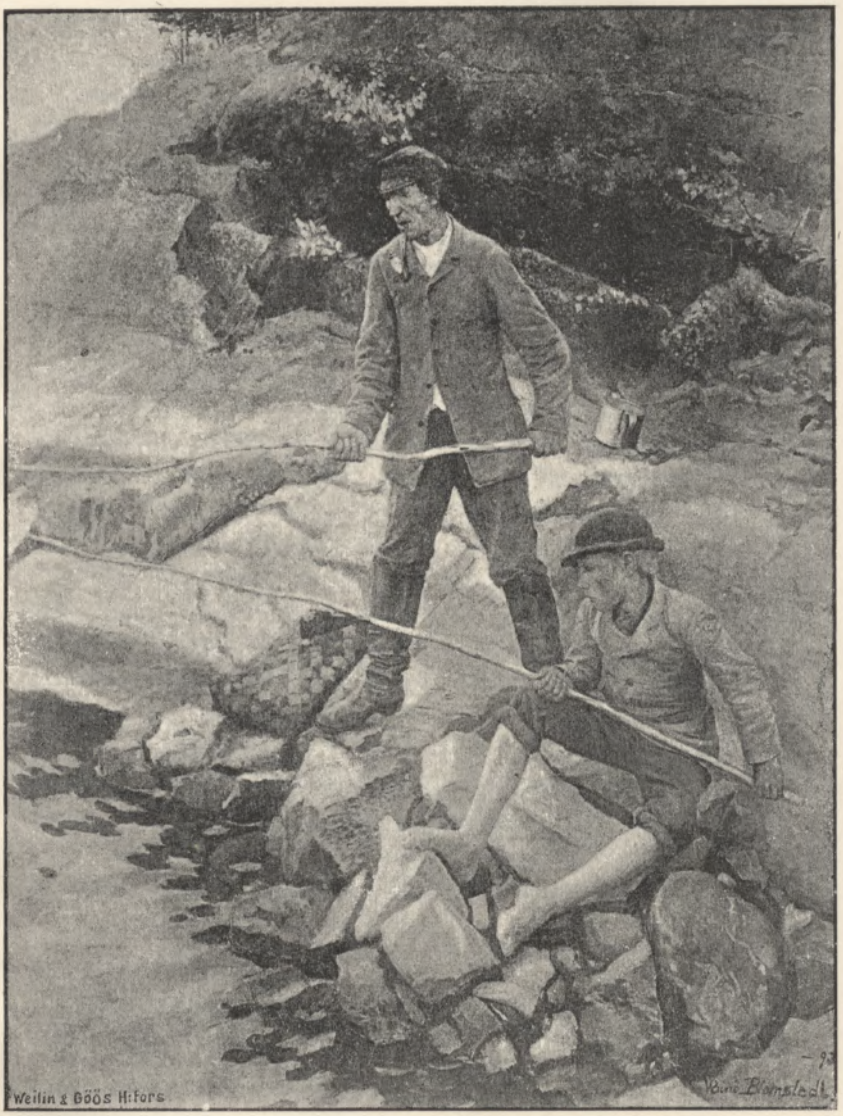

W. Blomstedt: Ananias kalastaja.

täten tuntemaan itsensä vieläkin yksinäisemmäksi henkisessä suhteessa, sillä pietismiin hän ei voinut, vaikkapa olikin omalla tavallaan uskonnollinen, mitenkään suostua. Yhä enemmän hän sen vuoksi kaipasi Janne poikaansa. Helmik. 28 p. 1846 hän kirjoitttaa tälle: „Elämäni on melkein vaellusta erämaassa. Pietistit eivät ensinkään minua ymmärrä; he luulevat menevänsä eteenpäin, mutta menevät taaksepäin, kuten sadun rapu, joka opetti poikiaan. Luomisto on „(heidän mukaan)“ auttamattomasti pilalle mennyt syntiinlankeemuksen kautta“. *)

Osanottavasti ukko seurasi pojan sanomalehtitointa Saimassa ja Kuopion Litteraturbladissa. Eräässä kirjeessä 9 p:ltä lokak. 1847 hän kiittää siitä nautinnosta, jonka Litteraturbladet hänelle on antanut. Ja hän lisää samassa kirjeessä: „Sinun antelias rakkautesi on minulle hankkinut suruttoman toimeentulon, jopa huvejakin“. Syyskuun 7 p. 1848 sanotaan: „Sinä olet minun toinen itseni. Tyytyväisenä menen hautaan, tietäen, että olet tehnyt työtä tosi-ihmisyyden eteen; tulevaisuus on meiltä salattu“.

Keväällä 1853 kapteeni Snellman pani kauvan mietityn tuuman toimeen: käydä katsomassa poikaansa, joka joku aika sitte asui Helsingissä. Muisto tästä käynnistä, jolla hän ensi kertaa tutustui nuoreen, herttaiseen miniäänsä sekä lapsenlapsiinsa, tuotti iloa ukolle

*) Tosin hänen ja paikkakunnan virallisen papiston välillä oli vielä vähemmin sopusointua. Alahärmän kappelin senaikuinen sielunpaimen oli tunnettu tavattomasta yksinkertaisuudestaan. Kerta hän J. V. Snellmanille, kun tämä jo oli vanha mies, antoi semmoisen papintodistuksen, että J. V. S. osasi lukea sisältä, vaan ei ollut moneen vuoteen ollut lukukinkereissä läsnä.

hänen viimeisillä päivillään. Ainoa, mikä Helsingissä ei vastannut hänen odotukseensa, oli — professorit. Hän, joka ajatuksillaan aina mieluimmin viihtyi korkeimmissa ilmoissa, kuuluu nimittäin lausuneen tyytymättömyyttään siitä, että ne oppineet, joiden kanssa hän oli seurustellut, viitsivät illat päätänsä keskustella aivan jokapäiväisistä aineista, niinkuin hän Helsingissä ihmeekseen oli kokenut.

Ukon viime vuodet näyttävät olleen jotenkin suruttomat. Jannelle hän kirjottaa 18 p. huhtik. 1854: „tänä talvena olen elänyt surutonta elämää, josta minun tulee kiittää Jumalaa ja sinua“. Lisäksi hän sanoo kirjottaneensa „teosoofis-telluuris-antropoloogisen teologiian“, jatkaen Härmän-katkismusta, ja tekee selkoa teoksen sisällyksestä, jonka jälkeen kirje päättyy sanoilla: „ei yksikään Hegeliaani voi tulla runoilijaksi, todistaa C. H. Sn.“

Hän aikoi nyt painattaa teosoofiset teoksensa. Mutta se tuuma estyi kuoleman kautta. Kapteeni Snellman kuoli 22 p. toukok. 1855 satunnaisella käynnillä veljensä Benjaminin luona, joka oli lukkarina Haukiputaalla. Poika Juhana Vilhelm oli silloin muutamain vuosien väliajan jälkeen uudestaan ryhtynyt toimittamaan Litteraturbladia, ja uusi aikakausi, joka oli alkanut Aleksanteri II:n astuessa valtaistuimelle, näytti jo lupaavan onnellisempaa käännöstä hänen personallisissakin kohtaloissaan. Isä siis juuri pääsi näkemään poikansa onnen lupaavaa tulevaisuutta, sen pojan, joka oli hänen suurin ilonsa. Poika oli kauan aikeissa painattamaan hänen teoksiaan, mutta tämä tuuma ei toteutunut.

Medaljonkikuva kapteeni Snellmanista on hänen lapsenlapsillaan; se näyttää pitkähköt, laihat kasvot, totisilla, älykkäillä piirteillä.

Muutamia vuosia ennen kuolemaansa hän oli sepittänyt oman hautakirjoituksensa, joka on täynnä svedenborgilaista symboliikkaa. Vävypoika Otto v. Essenille uskottiin tämän paperin säilyttäminen, jossa oli seuraava jälkikirjoitus: „Jos kuolen äkkiä, niin lähetä nämä mietteeni Jannelle, joka kyllä minut ymmärtää. Ohjaa sinä, rakas Ottoni, kulkusi uskon tyyneillä laineilla, ja surkuttele minua, joka olen monta kovaa myrskyä kokenut inhimillisen tiedon merellä pääsemättä pitemmälle. Kaikki on armoa!“

Th. Rein.

Keinutuoli.

Suuri keinutuoli
On jo ikäpuoli,
Väsyä jo alkoi heiluntaan;
Ennen virkeätä
Tunsi elämätä,
Nyt ol' kaikki raukeata vaan.

Iltasilla vielä
Joskus, kaihomiellä
Kaukaisuuden äärtä katsellen,
Siinä nuori Silja
Keinueli hiljaa
Pudotellen puulle kyynelen.

Mist' on moinen huoli,
Puinen keinutuoli
Kelvon tuot' ei tahdo ymmärtää,
Mutta kohta tälle
Kauvan eläjälle
Arvoitus jo vallan selviää.

Kerran onnessahan
Keinuun istumahan
Syliin sulhon Silja istahtaa:
Lemmen hellyydellä
Silloin Silja hellä
Sykkimähän puunkin syömmen saa.

Suuri keinutuoli,
Vaikka ikäpuoli
Sulhon armastaissa Siljoaan,
Muistaa riemuissansa
Entist' onneansa,
Nuoreks puuksi nuortuu uudestaan.

On kuin kasvais vielä
Koivikossa siellä
Vihannoiden kummun kaltaalla,
Linnut laulujansa
Soittais latvassansa,
Päivä lehtiin loisi kultia.

Alpo.

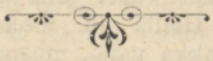

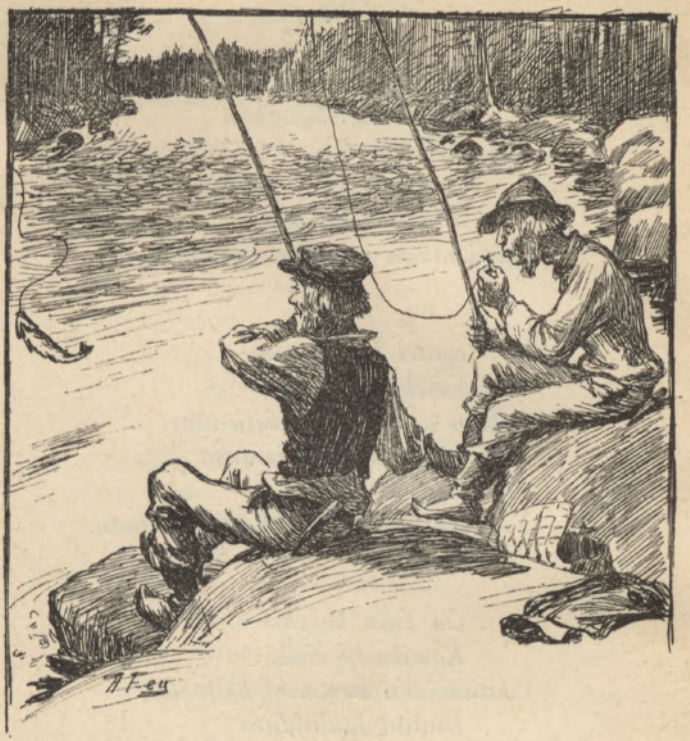

Kaksi suurta harria.

Monta kertaa olen vaipunut syvämielisiinkin tarkasteluihin miettiessäni, mikähän mahtoi olla syynä siihen, että Aholan vaari aina sai paremmin kaloja kuin Pàavolan. Heillä oli molemmilla samanlaiset onkimakojeet, solakka vapa, musta siima ja pieni väkäonki, joka viekkaana lymyili harmajan, höyhenistä nidotun perhosen suojassa. Kalapaikat olivat myöskin samat, rinnakkain he enimmäkseen istuivat onkien rantakivellä lepikkotörmän alla virran partaalla taikka

siirtyivät verkalleen pitkin rantaa kosteikosta kosteikkoon. Molemmat olivat yhtä huolelliset perhojaan tarkkaamaan, yhtä tyynesti ja taitavasti nykäsivät he siiman ylös aina kun harri perhoa haukkasi. Ja sittenkin, — Ahola sai aina paremmin kaloja kuin Paavola, milloin enemmän, milloin vähemmän, aina oli hänen konttinsa kumminkin vähän täyteläämpi kuin vierustoverin.

Onko onni todellakin noin johdonmukaisesti puolueellinen ja kiero?

Usein he itsekin siitä keskenään keskustelivat, tutkivat asiata puolelta jos toiseltakin ja ottivat kaikki mahdollisuudet punnitakseen. Ahola laski usein Paavolan istumaan omalle kivelleen, näytti pienempiä yksityisseikkoja myöten, miten hän puhdisti ongen ja tasotti perhon, miten hän sylkäsikin siihen veteen viskatessaan ja miten hän sitten tasasesti ja verkalleen vei vapaa vastavirtaan ja nopeasti nykäsi ylös, kun harrin poika tuli perhoa tapailemaan. Paavola teki sen aivan yhtä taitavasti, vaan hän katsoi sittenkin tarkasti toverinsa kaikkia temppuja ja matki hänen pienimpiäkin liikkeitään. Ei auttanut. Sillaikaa kun hän sai yhden kalan, oli Ahola tavallisesti nykässyt kaksi.

— Sinä repäset ehkä liian rutosti, kosk'ei ne sinulla nouse, arveli Ahola toisinaan, ja Paavola rupesi heti vielä tasasemmin vetämäään.

— Eipä tuo auta vaikka verkemminkin nostaisi, — mikä hänessä kiikastanee.

— No se somaa on, nousevat nuo mulla. Ethän vain pitäne väkää liiaksi näkyvissä, sitten ne sinua vain härnäävät.

Ei ollut Paavola sitäkään virhettä tehnyt, kyllähän hän jo ne temput tiesi. Totta tuo vain niin sattunee, että ne menevät Aholan onkeen, arveli hän, ja viskasi siimansa uudelleen veteen niin maltillisesti kuin ainakin, vaikka se hänelle toisinaan mieli melkein vihaksi pistelemään. Eli ei juuri vihaksikaan, samahan se oikeastaan oli saipa noita kynsipuhkoja nyt useamman eli harvemman. Eihän noita elätteeksi asti tuossa

ongittukaan. Vaan hiukan se sentään ikäänkuin äimäsi sydäntä, kun toinen niitä lappoi sieltä juuri kuin omiaan ja hän ei saanut kuin jonkun ihmeeksi.

Mutta välittävän hän ei siitä näyttänyt ollenkaan, istui vain rauhallisesti taikka siirtyili vesikiveltä toiselle ehtimiseen tarinoiden ikäänkuin ei olisi huomannutkaan omaa huonompaa onneaan.

Entisistä ajoistaan he tavallisesti tarinoivat, siitä, miten he ennen poikasina ja nuorina miehinä olivat kaloja pyytäneet ja kuinka niitä silloin oli lähtenyt toisella tavalla. Muistelivat niitä senaikuisia pikkuhuolia ja riitoja, miten he olivat tapelleetkin äkäsesti vähäpätöisimmistä seikoista ja sitten taas sopineet. Ja siinä he kertoivat toiseen ja kolmanteen kertaan samat jutut, joita jo kumpanenkin tunsi yhtä hyvästi; jos toinen kertoi jonkun uuden jutun, ennen muistettuja kummemman, niin toinen heti arvasi, että nyt se valehtelee, miksi se ei olisi sitä ennen kertonut. Mutta ei puhunut mitään, kuunteli vain tarkasti, siirteli vapaansa ja tarkkasi perhoaan.

He olivat syntyjään saman kylän lapsia, vaikka olivat maailmaa eri suunnilla ja eri oloissa eläneet ja nyt vasta vanhoilla päivillä taas sattumalta yhteen yhtyneet. Ahola oli kaupungeissa elänyt mestarina ja saksana ja vaeltanut herrana ja narrina maita ja mantereita, Paavola taas oli kotivirran rannalla ikänsä maatöissä myyräillyt. Raihnaisia ikäloppuja olivat jo molemmat, kun taas naapureiksi joutuivat, toinen vähiä säästöjään lopettamaan toinen syytingillä elämään; eivät enää töihin pystyneet, eipä paljo liikkeellekään lähtemään. Sen verran vain että kesän kauniimmalla ajalla usein aamusin aikusin, kun uni karttoi silmää ja lämmin suvi-ilma houkutteli luonnon helmaan, vapa kädessä kuukkailivat harreja onkimaan kosken alle, josta aina toisinaan toivat aamukeiton kotiväelle.

Sitä olivat tehneet jo puolen kesää. Kun päivä paraiksi ehti törmän takaa nousta leppäin latvoja kultaamaan, köpitti toinen vaari pellon pientaretta pitkin virran partaalle, jossa pyörteiden päällä vielä yösumua liehui; ja tuskin oli hän siinä saanut siimansa kastel-

luksi, kun jo toinen pensaikkojen välitse rantapolkua myöten siihen saapui. Niin istuttiin sitten vierekkäin monta tuntia kenenkään häiritsemättä ja aika kului hupasesti.

Mutta Paavola ei saanut kaloja hetikään sen vertaa kuin Ahola ja syytä siihen hän ei voinut käsittää. Alusta kesää hän ei sitä paljon huomannutkaan, ihmetteli vain toisinaan, laski siitä väliin leikkiä ja arveli ylipäätään, että sattuma tuon mahtanee vaikuttaa. Vaan kun kesä kului ja se sama ihme joka päivä uudistui ja kotiväkikin jo rupesi tuota hänen huonommuuttaan nauraa virnistelemään, silloin rupesi hänkin asiata todemmalta arvelemaan. Eihän tämä enää voi olla mikään sattuma, päätteli Paavola, sattuisihan se sitten joskus, että hänkin saisi useamman kalan. Joku syy tähän täytyy olla, mikä tahansa. Mutta mikä? Paavola tarkkasi vielä huolellisemmin kaikki kumppalinsa konstit, viskasi usein siimansa aivan Aholan eteen, vaihtoi toisinaan varkain onkiakin — ei auttanut.

— Mutta merkillinen sattuma tämä on, etteivät harrit huoli sinun perhostasi niinkuin minun, ihmetteli Aholakin joskus juttujensa sekaan.

— Sattumakohan tuo sitten lienee. Mutta olkoon mikä lie, välipä näistä tuikkiaisista.

— Välipä kyllä, vaan kun se on minusta niin kumma.

— Elä huoli enää kummastellakaan.

Paavolaa melkein suututti, kun toinen sen vielä otti puheeksi. Hän oli jo ruvennut sydämmessään epäilemään, että sillä mahtaa olla joku oma temppunsa.... mikä sen tietää tuommoisen maailmankiertäjän mitä metkuja se on siellä oppinut.... ja eipähän se niitä toiselle neuvone! Paavola oli toisinaan keksivinään kumppalissaan kaikenmoisia salaisia kujeita, vaan kun ajatteli tarkemmin, täytyi hänen myöntää ettei ne sen kummempia kujeita olleetkaan, hänen oma mielikuvituksensa oli vain pikku seikasta punonut suuren juonen. — Ei se voi olla muu kuin yksinkertainen sattumus, siihen loppupäätökseen hän aina tuli. Huomenna saan minä ehkä saman verran kaloja kuin

hän ja toisena päivänä jo kenties enemmän, — eihän tässä harrin onginnassa mitkään taikatemput voi auttaa.

Vaan huominen päivä tuli ja taas sama juttu. Vaikka Paavola koettikin pysyä rauhallisena ja välinpitämättömänä, huomasi hän itsekin, kuinka hän kävi kärtysämmäksi joka aamu. Ensi tunnin hän onki tyyneesti ja tarinoi hilpeänä, vaan ei voinut olla tarkoin laskematta montako kalaa kumpanenkin sai. Aholalla oli pian muutamia kaloja enemmän ja silloin hän kävi levottomaksi. Hän siirtyi etemmäs toveristaan, onki kosteikoista itse kosken korvista taikka souti joskus venheellä suvannolta virran alle, laski siellä kiviriipan pohjaan ja onki yksin. Vaan sekin oli ikävätä ja sinnekin hän näki, miten toinen tavallisilta rantakiviltä viskeli törmälle kalan toisensa perästä. Ne kimaltelivat hänestä niin ilkeästi päiväpaisteessa, — pisti vieläkin enemmän vihaksi.

— Mikä hitto sen on loihtinut, kiroili hän siellä itsekseen. Sillä täytyy sittenkin olla joku juoni, — onkinhan se niin pirullisen näköinen aina kun huomaa, että minä kiukustun. Se heittiö nauttii siitä sydämmessään, nauraa virnistelee itsekseen ikäänkuin kutittaakseen, että minua kaivelee . . .

Paavola souti takasin, ei ollut tietäkseenkään pettymisestään, kertoi vain aivan maltillisella äänellä, että ei syönyt sielläkään paremmin.

— Ja minulla se syöpi tässäkin ihan iltikseen. Lienet sinä maannut kätesi huonoksi, koska ei ota.

Vaikka Ahola sen virkkoi aivan ystävällisesti ja leikillisesti, kävi se kumminkin Paavolaa sapelle ja hän sähähti heti vastaan kärtysällä äänellä:

— Maannut kätesi — ei sitä ole makuutettu sen pahemmin kuin sinunkaan, vaikkei sitä olekaan opetettu kaiken maailman metkuihin eikä konsteihin.

Ahola katsoi kummissaan kumppaliaan, naurahti sitten ja virkkoi:

— Ethän toki leikistä suuttune.

— Kukapa tässä nyt suuttunee, mutta ilettää tuo jo, kun siinä myötään vatkutat . . .

Päivemmällä, kun Paavola ennen oli kotona muistellut että hän aamulla kalarannassa oli vähällä ollut kiivastua ystävänsä paremmasta onnesta, oli hän sille lapsellisuudelleen itsekin nauranut. Mutta kun viikkoja meni ja kuukausia, rupesi hän jo päivilläkin mielessään hautomaan tuota omituista seikkaa. Sattumus voipi toisinaan olla hyvinkin oikullinen, voipi kauvankin kiusata ja kauvankin suosia, olihan hän sen kokenut elämänsä taipaleella. Mutta aina sen sentään sattumukseksi huomaa, ellei muassa ole muita syitä. Hänessä iti epäilyksen siemen, hän vakoili, hän väijyi, hän koetti salaa kietoa Aholaa. Ja vaikka hänelle järki selvästi todisti, että toisella ei voinut olla mitään pahoja elkeitä, niin hän kumminkin rupesi toveriaan vähitellen salasesti vihaamaan. Hänestä tuntui siltä kuin tämä olisi häntä vainonnut. Olihan se ehkä viaton siihen, että hänelle sattui parempi kalaonni, mutta juuri tuo viattomuuspa se Paavolaa harmittikin ja kaiveli.

Nyt kulki Paavola jo ja mietti tuota yöt päivät, epäili ja vainusi, ja kävi siitä koko elämäänsä tyytymättömäksi ja sairaaksi. Hän saattoi niissä hiljaisissa mietteissään ärsyttää mielensä niin kiihkeäksi, että hän kähisi. Aih! kuinka hän toisinaan vihasi tuota salakavalaa miestä!

Jo monesti oli Paavola tuuminut heittää koko kalastuksen pois, vaan ei malttanut eikä voinut. Ja eräänä päivänä päätti hän vielä koettaa viimeistä keinoa.

Hän kävi metsästä valitsemassa itselleen uuden vavan, hoikkasen, notkean pihlajan. Punoi uuden siiman, hienon mutta lujan ja kauppamiehen varastoista hän valitsi itselleen terävimmän, näpeimmän ongen, jossa peräsinkin oli melkein näkymätön, ja siihen hän itse mitä taitavimmin sitoi uuden perhon. Ja uusilla kojeillaan kuupitti hän seuraavana aamuna onkirantaan ja tervehti melkein voitonriemulla Aholaa, joka siellä jo uitti lankaa, vaikkei vielä ollut yhtään kalaa saanut.

Paavola viskasi perhonsa virtaan ja tempasi paikalla harrin törmälle. Ja minuutin perästä jo toisen.

Ahola ei ollut vielä saanut yhtään — Paavola oli jo varmana, että onnen pyörä vihdoinkin oli käännähtänyt. Mutta samassa veti Aholakin täplikkään tonkosen rannalle, samassa harrinkin ja toisen. Sai Paavolakin kyllä sekaan jonkun tuikkisen, mutta Ahola oli siltä pian voitommalla ja Paavolan mieli oli kohta taas niin ärtynyt, että hänen oli vaikea pysyä paikoillaan. Vaan hän puri hammasta ja uitti kiukkuisena perhoaan.

Niin olivat he seisoneet siinä rinnatusten jo hyvän hetken, kun Ahola taas rupesi ajan ratoksi kertomaan jotakin vanhaa tapausta, jonka hän jo ennenkin oli tarinoinut.

— Näinikäänhän me oltiin tässä kosken rannalla poikasina pahasina kerran ongella, kun tuosta lepikosta rupesi kuulumaan rapsetta . . .

— Sen sinä olet kertonut jo sata kertaa, keskeytti Paavola äkäsellä äänellä.

— Ompa tainnut jo tulla kerrotuksi . . .

Ahola vaikeni osaksi häpeissään osaksi kummissaan. Olihan niitä ennen samoja juttuja kerrottu useampaankin kertaan ja täydestä olivat menneet. Mikä sen nyt tympäsi? Vaan olkoon.

Ja taas ongittiin ääneti hetkinen.

Yhtäkkiä loiskahti vesi virrassa ja Aholan perhonen painahtui tuossa tuokiossa umpeen. Hän sai kiskoa ja uitella kotvan aikaa, ennenkun sai väännetyksi parinnaulaisen harrinvonkareen törmälle. Paavola katseli sitä nurkkasilmällä, ei ollut näkevinäänkään, vaan kade kaiveli mieltä; miksei tuokaan saattanut hänen onkeensa tarttua? Vaan hetken kuluttua puljahti hänenkin perhonsa umpeen, siima singahti suoraksi ja kun hän kohotti sitä vedestä, näkyi vielä suurempi harri langan päässä jarruttavan. Hän uitteli sitä niinkuin Aholakin hetkisen varovasti edestakaisin ja koetti sitten sievästi nykästä rannalle. Vaan juuri vesirajassa potkasta lämäytti harri pyrstöllään, irtausi ongesta ja luikahti syvyyteen.

— Katoppas ruojaa, kun repäsi ikenensä ja meni, virkkoi Ahola, vaan Paavola ei puhunut mitään,

viskasi vain siimansa veteen ja onki päätään kääntämättä. Hän oli kasvoiltaan tyyni, vaan sisässä kuohui sappi ja yritti myötään pulpahtamaan esiin.

Kului ketkinen. Toverin synkkä äänettömyys tuntui Aholasta vähän rasittavalta ja taas rupesi hän verkalleen kertomaan muuatta juttua, tällä kertaa uutta.

— Vetämistä näkyi olevan tuossa sinun harrissasi. Vaan kerran mulla oli vielä kummempi otus siiman päässä. Seisoin näinikään ja ongin, niin jo perhoseni nielasi lohi, toista kyynärää...

— Sen sinä valehtelet, etpähän ole sitä ennen muistanut.

— Ka, ka...

Ahola ei tiennyt mitä vastata. Hän tyhmistyi kokonaan ja vaikeni. Tuollainen näykkimishalu pisti hänelle vihaksi, otsa rypistyi ja leuka rupesi väkättämään. Vasta hetken kuluttua sai hän vastanneeksi:

— Katsoppas miestä, sydämmellesikö kävi, kun sinulta harri pääsi ja multa ei päässytkään?

Paavola käänsi päänsä kohti: katkerinta vihaa liekitsi hänen syvälle painuneista silmistään ja kalman harmaista kasvoistaan. Hän koetti sopertaa jotain sanaa suustaan, vaan se ei lähtenyt, leuvat olivat kuin kankeiksi hyytyneet. Hurjasti silmäili hän ympärilleen. Siinä kivennykyrällä oli Aholan aukinainen kalakontti, jossa tuo suuri harri vielä potkiskeli. Raivostuneena oikaisi hän jalkansa ja potkasta säväytti kontin kiveltä koskeen.

Sitä tehdessään katsoi hän niin tulisen äkäsesti toveriaan silmiin, että tältä ensiksi pääsi nauru. Vaan Paavola rämäytti myöskin naurun, ilkeän, pirullisen naurun, joka ikäänkuin vihlasi Aholaa. Hän suuttui. Katsellessaan konttiaan, joka suu alaspäin kelluili virrassa, mustenivat hänen kasvonsa vähitellen ja rinta rupesi läähättämään. Hän katseli kaloja, jotka valkonen vatsa päälläpäin lipuivat virrassa; mutta se suuri harri, jonka hän viimeiseksi oli saanut, virkosi vähitellen vedessä, pärskäytti pari kertaa pyrstöllään, kään-

tyi uima-asentoon, pyörähti kerran oikealle, suikahti vasemmalle ja katosi sitten syvyyteen.

Se meni, ja Aholaa tuo kaikki pisteli ilkeimmilleen. Hän syöksähti kiveltään esiin ja tarttui ilkkuvaa Paavolaa rinnukseen.

— Hae tänne sekä kontti että kalat, kuuletko sinä, hae tänne se minun suuri harrini... Vai tässä sinä äkäpussi rupeat sappeasi purkamaan... mutta noukit... noukit silinäänikin sinä sieltä joka kalan, sinä viholainen, sinä, sinä...

Hän tärisytti Paavolaa ankarasti rinnasta ja retuutti hänet paadelta alas veteen. Tämä hoippuili siinä verestävin silmin, vihan vaahto tursusi suusta ja

suonenvedontapaisesti tarraili hän toveriaan takin kaulustasta kiinni. He rytyyttivät toisiaan edestakasin, molemmat seisoivat pohkeita myöten virrassa liukkailla vesikivillä. Paavolalta luiskahti hattu päästä ja virta lähti sitä viemään ja Aholan onkivapa heilahti siinä rytäkässä kiveltä alas ja lähti solumaan selälle päin. Mutta he eivät nähneet mitään, eivät kuulleet, hurjasti vain kamppailivat, päät tutisi ja vanhat jäsenet vapisivat. Puhe ei lähtenyt kummaltakaan, kiukkuinen soraääni vain vähäväliä kähisi heidän kurkuistaan:

— — se suuri harrini...

— — sinä maailman veijari...

Henki läähätti vaivaloisesti molemmilla ja vanhat voimat raukesivat. Eivät jaksaneet he enää toisiaan heilutella, pitelivät vain vielä kotvan aikaa kankeilla käsillään toisiaan vaatteista kiinni. Sitten kädetkin jo hervahtivat alas ja perin uupuneina lähtivät vanhukset hoiperrellen kömpimään kuivalle maalle, jossa voimattomina retkahtivat istumaan sylen päähän toisistaan ja tuijottivat siitä tylsästi eteensä. Suonet tykyttivät valtavasti, henki korisi kurkussa, silmiä mustenti ja korvat soivat.

Sanaakaan he eivät puhuneet toisilleen, istuivat vain ja miettivät. Noin he olivat poikasina ennen monastikin tapelleet, nyt ei enää kyennyt. Nyt piti hillitä mieli, hillitä, hillitä...

Hetkisen hengähdettyään lähtivät molemmat, kääntämättä kasvojaan toistensa puoleen, nousemaan törmää ylöspäin, toinen pellon piennarta myöten, toinen lepikön läpi rantapolkua pitkin. Vaatteet märkinä, harmajat hapset hajallaan ja vapisevin polvin taivalsivat he verkalleen taloihinsa, taakseen kertaakaan katsomatta.

Santeri Ingman.

Raunioissa.

Totuutta etsin, mut etsiessäin
Kuin houraten hoippuilin,
En tutkien tunkenut alle päin,
Vain pinnan pettävän yksin näin,
Vain virvoja hahmielin.

Tää unta huomenen armahan; —
Kun silmäni aukenivat,
Näin eessäni raunion suitsuavan,
Näin tuhkana toivehet rakkaimpan',
Näin sauhuna unelman'!

Olin hetken kuin keskellä pyörteiden;
Maa altani luiskahtaa;
Joka puolelta aallot ärjyen
Päin vierivät, kuilu kuohuinen
Mua vastahan ammottaa.

K. Enkell: **Poika.**

Kuin henkeni eestä mä taistelin,
En tahtonut vaipua, en,
Jos huimasti kuohut tempoikin,
Niin vaikkapa polvin notkuvin
Toki kestin kamppauksen.

Niin jällehen tyyntyvi myrskysää,
Taas lauhtuvi lainehet;
Vaan taivahan kantta synkistää
Toki harso harmaja, rintahan jää
Myös tuntehet tuskaiset.

Vaan taivahan rannalta kirkas yö
Pian poistavi synkeyden;
Niin valkeni mielenkin kolkko yö
Ja riemuten jällehen rinta lyö,
Taas taittuvi tuskat sen:

On tuulehen häipynyt unelmain
Kuin autere aamuinen,
On sammunut hehku toiveistain,
Jäi muistohon mustat karret vain,
Vaan suotta mä itkenen!

Tuli vaikka polttavi kartanon,
Ei liukene liekkiin sen
Toki kulta puhtahin kuonaton,
Vaan piilevi pirstoissa raunion,
Taas löytyvi kaivaen.

Jos vertakin vuotavi rinnastan',
Kun valkean vauriot nään,
En itke; rauniot raivajan,
Otan kirvehen, kuokkaa heilutan,
Käyn kätkojä etsimään.

Pois tuhka virvojen vietteleväin,
Pois valhevakuutus!
Pois pirstat toivojen häilyväin,
Pois kuona kuorien kiiltäväin,
Pois haavehen hairahdus!

Pois pettävä — kulta puhtahin vaan
Mua yksin nyt tyydyttää!
En ennen uupune kaivamaan
Kuin pirstoista sirpalen totta saan,
Se toimeni määränpää.

Tuo sirpale toivojen touon lois,
Mi intoni elvyttää,
Vaan toivojen, jotka ei kuihtuis pois,
Muun raunioks raueten säilyä vois,
Kuin kulta tuhkahan jää.

Reinhold Roine.

Mikä on naisasian lopullinen ohjelma?

Tuntunee hiukan oudolta nostaa tätä kysymystä aikana, jolloin naisasian eteen uutteruudella ja suurella menestyksellä työskennellään. Sillä lieneehän näiden pyrintöjen tarkoitus toki selvillä, ne, lyhyesti sanoen, tarkoittavat: naisen tilan parantamista aineellisessa, henkisessä ja siveellisessä suhteessa.

Siinä tosin onkin naiskysymyksen ensimmäinen tehtävä suunniteltuna. Mutta ei se siihen rajoitu. Syvemmälle sen juuret ulottuvat, korkeammalle sen tarkoitusperä tähtää. Naiskysymys ei ole ainoastaan *naiskysymys*, se on *ihmiskunnan* kysymys. Voisimme siis tarkemmin määrätä edellä mainitun ohjelman näin: Naiskysymys käsittelee naisen tilan parantamista aineellisessa, henkisessä ja siveellisessä suhteessa siinä tarkoituksessa, että hän voisi ihmiskunnan keskitystyössä osallinen olla.

Koneisto ei voi työtänsä tehdä, ellei kaikki sen osat ole oikeassa kunnossa. Ihmiskunta ei luojan määräämää tarkoitustaan saavuta, ennenkun kaikki sen jäsenet ovat mukana yhteisessä, suuressa ponnistuk-

sessa. Kun naiset ovat suljetut riveistä pois, on silloin toinen puoli ihmiskunnasta lamassa, ja luonnollisesti toinenkin puoli semmoisesta epäsuhtaisesta tilasta kärsii, samalla kuin kehitys kokonaisuudessaan käy vaivaloiseksi taikka tympistyy tykkänään.

Naisliikkeessä on samoin kuin työväenkin liikkeessä tahdottu nähdä ainoastaan itsekkäisyyden tunnusmerkkiä. „Naiset ja työkansa vaativat itselleen oikeuksia, että voisivat omia etujaan valvoa, omaa toimeentuloaan turvata.“ Niin väitetään. Mutta jos tässä olisi perää, tuiki vähäinen silloin olisi näiden nykyaikaisten suurten liikkeiden merkitys maailman historiassa. Itsekkäisyys, vallan ja voiton himo ei pitkällistä menestystä saavuta eikä pysyväistä tulosta jälkeensä jätä.

Onneksi nämä väitteet ovatkin aivan turhat ja osoittavat vaan ahdasta, lyhytnäköistä ja pintapuolista katsantokantaa. Me ihmiset tavallisesti näemme ainoastaan ulkokuvan asioista, emme niiden ydintä, näemme vaikutukset, emme syitä, jotka nämä vaikutukset matkaansaavat ja jotka useinkin piilevät syvällä niiden takana.

Vaan jos avarammalta luomme katseen naisliikkeen perustuksiin, huomaamme pian, kuinka sillä on varmat, historialliset edellytykset, kuinka sen voimakas esiintyminen juuri tähän aikaan on kehityslakien välttämättömänä seurauksena, — niiden kehityslakien, jotka johtavat ihmiskuntaa täydellisyyden tarkoitusperää kohti. Hetkellisesti ja pintapuolisesti katsottuna voivat naisliike ja työväen liike kantaa itsekkäisyyden ja oman edun leimaa. Hiukan syvemmästi, avarammasti niitä tutkiessamme näemme molemmissa ijankaikkisen, jumalallisen hengen vastustamatonta vaikutusta.

Sanoin, että naisliikkeen tarmokas luonne juuri tähän aikaan on kehityslakien välttämättömänä seurauksena. Ennen se tuskin olisi ollut mahdollinenkaan. Niin kauvan kuin raaka voima oli vallalla ja väkevämmällä oli oikeus sortaa heikompaa, niin kauvan eivät naisen vapauden pyrinnöt olisi mihinkään

auttaneet. Syntyessään ne jo olisivat surmansa saaneet, aivan kuin keväimen ensi kukkaset, jotka liian aikaiseen nostavat päänsä mullasta kylmän hallan purtaviksi.

Mutta nyt on uusi käännekohta tapahtunut ihmiskunnan elämässä. Siveellinen ilmanala on jonkun verran puhdistunut, oikeuskäsitteet alkavat käydä selvemmiksi. Ei enää hyvällä omallatunnolla yksityinen sorra toista yksityistä, ei väkevämpi puolue heikompaa puoluetta, ei suuret kansat pieniä kansoja. Sodat ja tappelut valtakuntain välillä ovat harventuneet, ne tulevat mahdottomiksi sitä mukaa kuin ihmiskunta sisällisesti jalostuu ja ulkonaisissa tavoissaan hienontuu.

Samalla on henkielämässä uudistuksen kaipuu kipeimmillään. Teollisuuden aikakausi ei ijäisyyden tarvetta voinut tukahduttaa. Aineellisen hyödyn tavoitteleminen jätti tyhjyyden jälkeensä. Tiede ei kyennyt elämän suurta kysymystä ratkaisemaan. Itsekkäisyyttä kiihoitti hyödyn oppi äärimmilleen, nautinnon himoa yllytti ajallisuuteen rajoittuvat pyrinnöt. Mutta itsekkäisyys ja nautinnon himo eivät onnellisuuteen vie, rauhattomuus ja sielun sairaus niitä seurasi. Kuolematon ihmishenki tarvitsee jotain kestävämpää, parempaa, kuin minkä hetkellinen, ohi menevä riemu antaa. Tänä päivänä se isoo ja janoo enemmän kuin koskaan ennen sitä ravintoa, joka ihmisen elämän antaa, ja haluaa niitä aarteita, joita ei koi syö eikä ruoste raiskaa.

Ylenmääräinen itsekkäisyyden kiihoitus synnytti kaipuun sen vastakohtaan, rakkauteen ja alttiiksi antavaisuuteen. Mutta kansojen keskuselämä, yhteiskunnalliset ja valtiolliset olot ovat yksipuolisesti kehittyneet. Miehen parhaat ominaisuudet, voima, järki ja äly ovat saaneet niissä vapaasti vaikuttaa. Mutta *sydäntä* ne puuttuvat. Ja puute on syntynyt siitä, että nainen on suljettu pois yleisistä riennoista. Sillä yhtä varmasti kuin voima ja järki ovat miehen suurimpia kykyjä, ovat taas sydämmen ominaisuudet, rakkaus, alttiiksi antavaisuus, sympaatilliset tunteet ylipäänsä, varsin-

kin heikkoja ja kärsiviä kohtaan, naisluonteen vahvimpia avuja. Niitä ominaisuuksia juuri tätä nykyä kysytään ja sen vuoksi onkin aika otollinen naisvapauden aatteelle, se on historiallisesti edellytettyä, naisen *velvollisuus* vaatii häntä osalliseksi yhteiseen työhön.

Ne, jotka naiskysymyksessä ovat nähneet vaan itsekkäisyyden aiheita, ovat tahtoneet myöskin väittää, että nainen laajennetun työalan kautta menettää nuo yllämainitut, naiselliset ominaisuutensa, tulee miesmäiseksi. Lyhytnäköisyyttä sekin päätös todistaa. Ei muutu ruis ohraksi eikä ohra rukiiksi sillä, jos ne rinnakkain samaan peltoon kylvetään ja ovat saman ilmanalan ja saman hoidon alaisia. Minkä luonto on kerran erilaiseksi tehnyt, ei sitä ulkonaiset suhteet samanlaiseksi muuta. Että nainen vapauden kautta kasvaa, kehittyy ja muuttuu, on päivän selvää, mutta hän tekee sen oman luontonsa mukaisesti eikä miehen luonnon mukaan.

Nainen, joka perheen äitinä sekä lasten hoitajana ja kasvattajana on tuonut esiin alttiiksi antavaisuuden ja rakkauden ominaisuuksia, tulee yhteiskuntaelämässä niiden samojen ominaisuuksien perustuksella toimimaan. Semmoisena häntä siellä kaivataan, semmoisena hänen ilmestymisensä yhteiskunnassa ja valtiossa tulee olemaan käännekohtana ihmiskunnan historiassa ja hänen vaikutuksensa suunnattoman suuri merkitykseltään.

Nykyaikaiset olot vaikeuttavat arvaamattomassa määrässä ihmiskunnan kehitystä korkeampaan henkiseen ja siveelliseen kantaan, sillä ne tekevät elämän mahdottomaksi ilman itsekkäisyyttä. Jos työskentelemme millä alalla tahansa, on se työskentely enemmän tai vähemmän omaa hyötyä tarkoittava. Eikä ole muunlainen työ mahdollinen, koska elämän ehdot riippuvat työn palkasta. Lait, uskonto, politiikka, kaikki ne vetoovat ihmisten itsekkäisyyteen. Sorto on yleisen järjestyksen perusteena, tietämättään, tahtomattaan täytyy yksityisten olla siinä osallisina.

Uskonto on kristityissä maissa jo lähes kaksi tuhatta vuotta opettanut ihmisrakkautta ja alttiiksi an-

tavaisuutta, mutta keskuselämässä on päinvastaiset periaatteet pantu käytäntöön. Ja siinä määrässä ne ovat ytimenä ja juurena kaikille laitoksille, että nykyinen yhteiskunta järkiään hajoisi, jos ne yhtäkkiä muutettaisiin kristin opin totuuksien mukaisiksi. Mitä tehtävää olisi poliiseilla, jos rikokselliset olisivat äidillisen hoidon, kasvatuksen ja edesvastauksen alla, siksi kuin rikoksellisista haluistaan vapaiksi pääsisivät? Mihin joutuisivat oikeuslaitoksemme, mistä saisivat tuomarit, lakimiehet ja kirjurit tuloja, jos sovinnollisuuden ja veljeyden harrastukset voitolle pääsisivät? Olisiko kaupan ja teollisuuden kehitys mahdollinen, ellei yksityisen voitonhimo ole kiihottimena? Tai kukoistaisivatko taiteet, menisikö tiedekään eteenpäin ilman viljelijäinsä kunnian himoa? Ja vihdoin viimein, mitä tekisimme sotavarustuksillamme ja niiden päälliköillä, jos kansat siveellisen ja uskonnollisen mielen pakotuksesta kieltäytyisivät toisiaan murhaamasta.

Näin yhteiskunnalliset ja valtiolliset olot ihmisissä kiihottavat ja ylläpitävät itsekkäitä tunteita, koventavat ja raaistavat luonteita, siihen sijaan kuin niiden tulisi herättää ja taivuttaa sydämmiä myötätuntoisuuteen, lempeyteen ja hyvyyteen. Niin, nämä olot, tämä nykyinen maailman järjestys on siihen määrään nurja, että ihminen, joka luonteeltaan on hienotunteinen ja alttiiksi antavainen, ehdottomasti on tuomittu sortumaan, ellei hän kovenna mieltään ja saa hellempiä taipumuksiaan tylsistymään. Hänellä ei muuten ole jalansijaa keskuselämässä eikä hänen vaikutuksellaan ole minkäänlaista menestystä.

Naisen tulee työskennellä siihen suuntaan, että nämä olot järkiään muuttuvat toiselle kannalle, muuttuvat hänen luontonsa mukaisiksi. Itsekkäisyyden juuret tulee repiä pois yleisestä maailman järjestyksestä ja kaikki yhteiskuntalaitokset ovat semmoisiksi saatavat, että ne ihmissydämmen hyviä ominaisuuksia kysyvät, vaan huonommille eivät anna tilaisuutta vaikuttaa.

„Oloja ei voi muuttaa, ennenkun koko sukukunnan henkinen ja siveellinen kanta on kohotettu ylemmäksi“, sanovat vanhoilliset, kaiken edistyksen ikuiset

vastustajat. „Kasvattajana, äitinä voi nainen parhaiten vaikuttaa olojenkin uudistumiseen“.

Mutta juuri kasvattajana, äitinä on nainen ennen kaikkea velvollinen puhdistamaan ja uudistamaan myöskin yhteiskuntaa, ja valvomaan, etteivät ne olot, joihin lapsi elämässä joutuu, ole ristiriidassa niiden periaatteiden kanssa, joita hän on kasvatettavaansa istuttanut. Mitä hyötyä hänen työstään on, jos kaikki, mitä hän rakentaa, elämässä revitään alas? Ja kuinka voi sopusointuun kehittyä nuorukainen, joka yhteiskunnassa löytää vallan toiset käsitteet vallitsemassa kuin ne, jotka äiti ja opettaja hänelle antoi?

Tosin olojen uudistusten täytyy käydä käsi kädessä ihmisten sydänten uudistuksen kanssa. Pelto ei kasva viljaa, ellei siihen kylvetä hyviä siemenjyviä. Mutta siemenjyvätkään eivät voi itää, ellei niitä sopivaan peltoon kylvetä. Molemmista on huolta pidettävä.

Naisen työala tulevaisuudessa on laaja, hänen tehtävänsä tärkeä. Mitä vuosisadat, vuosituhannet ovat rikkoneet ja laiminlyöneet, se kaikki tulee hänen korjata ja parantaa.

Minna Canth.